

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 41.

Fredagen den 25 april.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att professor *Knut Kjellberg* på grund av sjukdom (epid. influensa) är förhindrad deltaga i riksdagens arbete tillsvidare intygas.

Stockholm den 21 april 1919.

R. Eidem,
leg. läkare.

§ 2.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 3.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 31, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i dispositionen av det vid 1914 års senare riksdag beviljade anslag för stärkande av det fasta kustförsvaret.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Karlsson* i Vadstena under den 26 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 26 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 22.

§ 2.

Ang. restitution av vissa tobakslicensavgifter.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i vissa fall av erlagda tobakslicensavgifter; och yttrade därvid:

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag skulle gärna vilja spörja den person, som eventuellt kan ha några upplysningar att lämna i detta ärende, på vad sätt man beräknar de belopp, som man gottgör sig på importerade cigarrer. Litet var ha vi, särskilt under det sista året, gjort den erfarenheten, att cigarrpriset har stigit ofantligt. I många fall ha vi icke kunnat erhålla andra cigarrer än importerade holländska av ovanligt dålig kvalitet, och priset på dessa cigarrer har i allmänhet utgjort 75 öre å 1 kr. Detta är helt säkert icke andra cigarrer än sådana, som under vanliga förhållanden kunnat erhållas till 10 å 15 öre stycket, åtminstone ha de icke varit bättre till kvaliteten. Jag har sport i cigaraffärer, där jag köpt dylika cigarrer, hur de kunna få upp priserna i sådan höjd, och man har svarat, att det är Tobaksmonopolet, som fastställt detta pris. Jag kan ju förstå, att Tobaksmonopolet tar bra betalt för sina licenser, ty licensavgifterna uppgå enligt den redogörelse för A.-B. Svenska Tobaksmonopolet, som i går överlämnades till kammaren, till 11 1/2 miljoner, och tobaksskatten uppgår till 30 milj. kr. Jag tar för givet, att när en cigarrsort importeras, importören hemställer hos Tobaksmonopolet om tillåtelse att anbringa en prislapp på cigarrlådan, vilken lapp skall gälla till rättesnöre för detaljhandlarna. Då påstår man i cigarrbutikerna, att Tobaksmonopolet beräknar en ofantligt hög procent, 25 å 30 procent — det har lämnats mig olika uppgifter på olika ställen. Nu ser jag, att en ärad representant, som är ledamot i Tobaksmonopolets styrelse, har ankommit, och han kan helt säkert lämna upp-

lysning om storleken av den procent, som beräknas för tillåtelsen att här få sälja utländska cigarrer.

Varför jag gör denna erinran är endast därför, att vi här åter ha den gamla vanliga historien, att konsumenterna i landet skola klås så mycket som möjligt. Det är en princip, som regelbundet och överallt praktiseras i detta land, att allting skall gå ut över konsumenterna.

Jag har icke mycket att säga, och saken tyckes icke intressera kammaren, ehuru kammarens ledamöter även tillhöra konsumenternas skara. Jag för min del ber emellertid att få reagera mot all överflödigt beskattning. Vi ha dock på dessa tobaksvaror 30 miljoner kronor i skatter att betala till staten, och därför tycker jag verkligen, att man kunde vara en liten smula human, när det gäller att servera dåliga cigarrer till landets tobaksrökare. Om man toge litet mindre betalt, så vittnade det om, att man insåg, huru stora bördor som ligga på konsumenternas axlar. Särskilt under dessa krisår har ju ingenting av förnödenheter kunnat nå till konsumenterna utan att vara uppdrevet till oskäliga priser.

Det är dessa förhållanden, som föranleda mig att rikta det spörsmålet, särskilt till herr Nilsson i Kristianstad, om han vill lämna upplysning, på vilket sätt man beräknar dessa licensavgifter. Det står visserligen skrivet i denna proposition, men i varje fall icke så, att man kan få klart för sig procentsatsen.

För övrigt, herr talman, ber jag att få nämna, att jag för min del med den allra största tillfredsställelse går med på utskottets betänkande, därför att det i någon mån minskar priset på denna för oss alla nödvändiga konsumtionsartikel.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att med ett par ord få lämna de upplysningar, den föregående ärade talaren begärde.

Under den tid som världskriget pågått ha ju svårigheterna att tillfredsställa marknaden med tobaksvaror varit synnerligen stora. I anledning härav har man på olika sätt sökt fylla behovet genom import från andra länder. Det är den i många fall dåliga beskaffenheten och de höga priserna på dessa importerade varor, som ha föranlett ständiga och berättigade klagomål från konsumenternas sida.

De grunder, efter vilka denna import verkställles, äro angivna i den författning, som är utfärdad angående statsmonopol på tobaksvaror. I denna författning stadgas bl. a., att import av tobaksvaror är fullständigt fri för varje handlande, d. v. s. var och en, som vill importera dylika varor, har rätt därtill. Vid ankomsten till Sverige av varorna skall enligt författningen erläggas dels tobaksskatt, som riksdagen har fastställt, och dels även den licensavgift, som finnes föreskriven i författningen. Licensavgiften och tobaksskatten på exempelvis cigarrer utgå med sammanlagt 28 %. Denna siffra är av Kungl. Maj:t fastställd efter de grunder, som finnas angivna i 1914 års författningar. Det är klart, att dessa 28 % kunna avsevärt återverka på priset, men å andra sidan får man också komma ihåg, att vad

Ang. restitution av vissa tobakslicensavgifter.
(Forts.)

Ang. resti-
tution av vissa
tobakslicens-
avgifter.
(Forts.)

som gjort, att priset blivit så oerhört högt, är dels de höga priser och exporttullar som särskilt Holland infört å tobaksvaror vid export till främmande länder, och dels den omständigheten, att de som importera cigarrer vilja på dessa varor ha en större vinstmarginal än de över huvud kunna få på Tobaksmonopolets varor. Författningen är nämligen så skriven, att Tobaksmonopolet icke har rättighet att lägga sig i, vilka priser importören vill åsätta dessa varor. Tobaksmonopolet har endast att efter de priser, som vederbörande importör begär för varan, stämpelbelägga densamma och att uppbära den licensavgift och skatt, som i författningen stadgas. Men huru mycket cigarren skall kosta per styck eller per 100 styck, det bestämmer importören av varan fullt självständigt.

Vill man ha en förändring till stånd i detta stycke, så kan man icke åstadkomma den på annat sätt än genom en ändring i den författning som antogs 1914. Emellertid torde nu den svåraste tiden på detta område liksom på många andra vara övervunnen, och vad man för närvarande allmänt hoppas är, att tillgången av i riket framställda varor skall bli tillräcklig för att fylla behovet. Tobaksmonopolets styrelse har vid flera tillfällen haft uppe till behandling frågan om de höga priserna och den dåliga beskaffenheten av de importerade varorna, men man har icke funnit något att göra åt saken, så länge bristen på tobaksvaror varit så stor som den varit.

Herr Sommelius nämnde, att konsumenterna få bära dessa skatter, och det är ju ingen som bestrider detta. Herr Sommelius uppgav, att statsverkets inkomst av tobaksskatten förra året hade uppgått till 30,000,000 kronor. Jag vill emellertid nämna, att enligt den utdelade berättelsen inkomsten för staten uppgår till icke mindre än 39,000,000 kronor, om jag nämligen inberäknar utdelningen till å staten tillhöriga aktier för 1918. Det är klart, att en avsevärd höjning av priset på varan måste bli en följd, när man betänker att man år 1914 på denna vara uttog en skatt, nämligen i form av tull, som inbringade blott omkring 5 miljoner kronor. När man 1918 på samma vara tager ut ett belopp för statsverkets ändamål av i det närmaste 40 miljoner kronor, så ligger det ju i sakens natur, att det måste bli en avsevärd ökning i de utgifter som konsumenterna av dessa varor få vidkännas.

Jag vill emellertid särskilt betona för herr Sommelius, att det dock icke är Tobaksmonopolet, som är skuld till de höga priserna på dessa utländska varor, annat än i den mån som licensavgifterna och skatten, d. v. s. de 28 %, återverka på prisen. I övrigt har Tobaksmonopolet hela tiden under sin verksamhet strävat efter att bringa ned alla utgifter, som på något som helst sätt skulle ytterligare belasta varornas pris. Sålunda har genomsnittsrabatten vid försäljning av tobaksvaror, som förut var i regel 40 %, nedbragts, och nu har fastställts en rabatt vid försäljning av dessa varor utav blott 15 %. Likaledes ha en avsevärd mängd utgifter, som förut vidlådde den privata verksamheten här och som belastade varorna, blivit nedbragta eller avlägsnade. Posten handelsresande, som förut gick till omkring 2 miljoner kronor per år, är så gott som fullständigt borta, ty de resande, Tobaksmonopolet har vid de olika kontoren, kosta i jämförelse med

denna summa helt obetydligt. Jag har härmed velat säga, att om man bortser från att Tobaksmonopolet varit tvunget att taga ut pengar till statsverket, har Tobaksmonopolet försökt att genom begränsande av rabatten och på alla andra vägar, som stått till buds, bringa ned alla utgifter, som förut fördyrade varan, särskilt mellanhandsprovisionen. Att trots detta varan blivit betydligt fördyrad, ligger i den ökade beskattningen, som gjort statens inkomst på tobaken 8 gånger så stor nu som den var vid monopolets införande.

*Ang. restitution av vissa tobakslicensavgifter.
(Forts.)*

I fråga om licenserna vill jag ännu en gång påpeka för herr Sommelius, att dessa licensavgifter och skatter äro bestämda i författningen, och Tobaksmonopolet har ingen möjlighet att öva inflytande på dessa ting, utan enda utvägen att åstadkomma en ändring är att ändra författningen. Importörerna hålla styvt på sin rätt att i enlighet med författningens stadgande själva bestämma priset å de importerade varorna och vilja icke veta av att Tobaksmonopolet lägger sig i dessa saker, utan vilja, när de få in varan, själva säga, om cigarren skall kosta 1 krona, 1 krona 50 öre eller 2 kronor. Följaktligen förstå ju kammarens ledamöter, att det icke varit möjligt att kunna reglera priset på de utländska importegarrerna i den riktning man hade önskat, och det är detta som vållat att dessa varor ha kommit upp i så höga priser.

Det utskottsutlåtande, som givit anledning till denna debatt, avser att de som köpt dylika varor till höga priser och som erlagt licensavgifter och som nu icke kunna sälja varorna därför att priset är för högt i förhållande till priset å andra varor, som numera kommit i marknaden, skola beredas möjlighet att återfå någon del av erlagd licensavgift. Detta kan bidra till att göra de cigarrer, som finnas i lager, billigare; men vad som är viktigast är att genom import av utländska råvaror, vilken import också för närvarande pågår starkare än förut, söka bereda större möjligheter att framställa reella och präktiga varor inom riket, och härtill blir utsikten större ju mer importen av råvaror ökas genom de lättnader som följt av handelsavtalet och genom det numera skedda borttagandet av alla restriktioner beträffande import av råvaror.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få tacka den siste ärade talaren för de upplysningar han lämnade. Jag ser, vilket jag också förut trodde, att Tobaksmonopolet för sin del följer fullt klara linjer och sålunda icke utöver vad riksdagen beslutat tillgodogör sig några extra inkomster. Jag vill också nämna, att 28 % i varje fall är en ganska hög siffra att lägga på en dålig cigarr, som man importerar från utlandet. Den ärade talaren erinrade också om att tobakshandlarna ha full frihet att bestämma, vilket pris de vilja åsätta. Jag tror också, mina herrar, att de i detta fall icke ha lämnat något övrigt att önska.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Kristianstad: För att ingen missuppfattning

Ang. resti-
tution av vissa
tobakslicens-
avgifter.
(Forts.)

skall råda, vill jag nämna, att det icke är Tobaksmonopolet som er-
håller dessa 28 %, som erläggas i licensavgift, utan författningen före-
skriver, att staten av alla cigarrer som säljas skall ha 15 % av pris-
kurantpriset i skatt, och denna skall betalas varje månad i efterskott.
Där ha vi de 15 %. De återstående 13 procenten är vad som skall mot-
svara den tillverkningskostnad, som Tobaksmonopolet har vid fram-
ställandet här i riket av tobaksvaror och motsvarar sålunda den vinst
Tobaksmonopolet måste beräkna på det i bolaget nedlagda kapitalet.
De 15 % gå varje månad till statskontoret i form av skattemedel och de
återstående 13 procenten gå varje år till utdelning åt aktieägarna, så-
ledes väsentligen till utdelning på statsverkets aktier. Tobaksmonopo-
let har således härav icke någon inkomst, utan staten tar lejonparten
dels omedelbart och dels sedan i form av utdelning på aktierna. Det
är således ingen vinningslystnad från Tobaksmonopolets sida, som dik-
terat bestämmelsen om dessa 28 %.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m. m.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens första tillfälliga ut-
skotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till
Kungl. Maj:t angående avskaffande av katekesundervisningen i sko-
lorna m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga ut-
skott hänvisad motion, nr 273, hade herrar *Hansson* i Rättvik och
Berglund föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t
anhålla:

1) att Kungl. Maj:t ville helt avskaffa varje slags katekesunder-
visning i våra skolor och i stället införa en för barnåldern lämpad
undervisning i sedelära;

2) att Kungl. Maj:t ville låta ersätta den nuvarande bibliska hi-
storien med en lärobok i bibelkunskap och kristen troslära, där berättel-
sorna och troslärorerna framställdes i sin historiska ram såsom vitt-
nesbörd om de religiösa personernas och menigheternas övertygelse;
samt

3) att läroböcker i religions- och sedelära — det nuvarande
kristendomsämnet — måtte få väljas av de olika skolmyndigheterna
på samma sätt som i andra läroämnena.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till nå-
gon kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Welin* och *Johanson* i Huskvarna, som med ett särskilt
uttalande förklarar sig hava inom utskottet avstyrkt motionen; samt
av herr *Westman* beträffande motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Det utskottsutlåtande, som nu föreligger på kammarens bord, är, såsom herrarna torde ha uppmärksammat, enhälligt. Utskottets samtliga ledamöter ha varit ense om att den av herrar Hansson i Rättvik och Berglund väckta motionen, vari bl. a. föreslagits avskaffande av varje slags katekesundervisning, borde avslås. Men enigheten är endast formell. Under det att de ledamöter i utskottet, vilka bildat majoriteten och dikterat motiveringen, kommit fram till sitt avslagsyrkande av den anledningen, att här å skolundervisningens område vidtagits av olika myndigheter sådana åtgärder, att motionens syfte redan vore på god väg att förverkligas, motionärernas bön förutan, så ha jag och ytterligare ett par av utskottets ledamöter kommit fram till avslagsyrkande av det skälet, att en verklig kristendomsundervisning allt jämt enligt vårt förmenande bör bibehållas såsom ett viktigt led i skolundervisningen. Det är självklart att mina skäl för avslagsyrkande bliva helt andra än de, som framlagts i utskottets motivering.

När man skall bedöma hithörande frågor måste man, så vitt jag kan förstå, utgå från det grundläggande faktum, att vi här i Sverige äga en statskyrka. Det har ansetts vara av sådan vikt för upprätthållandet av samhällets sedliga grundvalar, att från statens sida ett kyrkosamfund beretts en särskild ställning och auktoriserats av staten. Därav följer emellertid, att de grundläggande trossatser, som denna statskyrka bygger på, böra läggas till grund för skolundervisningen i statens skolor. Det är detta som sker bl. a. genom katekesundervisningen. Givet är emellertid att denna undervisning kan göras mer eller mindre omfattande och intaga en mer eller mindre framskjutet plats på undervisningsschemat. Man måste emellertid principiellt hävda riktigheten av att en sådan undervisning erbjuds medborgarnas barn i statens skolor. Ser man nu till, hur det för närvarande är ställt med kristendomsundervisningen i våra skolor, så finner man, att utskottet i sin motivering särskilt uppmärksammat ett förslag till ny undervisningsplan för folkskolan som för närvarande ligger under Kungl. Maj:ts prövning. Enligt denna plan har katekesundervisningen i huvudsak inskränkts till att omfatta enbart sista årskursen och endast avse Luthers lilla katekes. och, tillägger utskottet, »dessutom torde Kungl. Maj:t vid fastställandet möjligen finna skäl att helt utesluta katekesen som lärobok». Till yttermera visso finner utskottet att det i detta sammanhang bör understrykas, att den ifrågasatta undervisningsplanen i jämförelse med nu rådande förhållanden i avseende på kristendomsundervisningen i skolorna är en avgjord förbättring och att den snarast möjligt bör genomföras. Utskottet har underlåtit att något närmare redogöra för den undervisningsplan, som skulle innebära en sådan avgjord förbättring, och det må kanske därför vara mig tillåtet att meddela, att enligt denna undervisningsplan läroämnet kristendom inskränkes i de lägre klasserna från 4 till 2 timmar och i de högre från 5 till 3 timmar i veckan. Kommer så Kungl. Maj:t att följa utskottets fingervisning att helt utesluta

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.
(Forts.)

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.

.(Forts.)

katekesen såsom lärobok äro vi framme vid det slutresultatet, att de olika lärarna kunna var och en efter sin smak utan hinder av några kyrkliga trossatser meddela sin uppfattning om den kristna tros- och sedeläran.

Ja, mina herrar, när vi komma så långt, då tror jag, att vi kunna säga, att vi visserligen alltjämt upprätthålla en statskyrka, men att vi icke anse dess trossatser vara sådana, att de äro värda att inläras av barnen. Man avskaffar på detta sätt statskyrkan bitvis. Man låter den stå kvar som ett tomt skal, men man berövar densamma den ena möjligheten efter den andra att i sina läror fostra folket. Vad jag sålunda vill med all kraft fästa uppmärksamheten på, det är den principiellt otillfredsställande tendens som nu gör sig gällande vid kristendomsundervisningen i våra statsskolor. Jag tror mig kunna påräkna gehör för mina åsikter även utöver de kretsar, som besjålas av övertygelsen om den kristna trons positiva värde för människorna och samhället, när jag säger, att det icke kan vara rätt detta att sedan man förgäves arbetat på att slita bandet mellan stat och kyrka välja en bakväg för att fortast möjligt ändå komma något stycke framåt. Man löser upp sambandet inifrån genom ändringar i skolschemat, genom att bortplocka en timme här och en timme där, genom att ersätta den ena läroboken med den andra. Det är dock, när allt kommer omkring, föreningen mellan staten och kyrkan och därmed också ytterst den kristna religionens ställning i vårt samhälle, som man syftar åt, och sedd mot denna bakgrund får frågan om katekesundervisningens ställning i våra skolor en mycket större betydelse än den eljest kan synas ha.

För min del är jag långt ifrån beredd att hälsa en sådan utveckling som lyckosam. Jag tror, att vårt samhälle alltjämt bör grundas på den kristna sedolärans bud, och jag tror, att de satser, som ur Luthers livserfarenhet samlats i vår katekes, alltjämt i många stycken på ett vackert och övertygande sätt sägas giva uttryck åt hur en människa, som i anda och sanning vill lyda kristendomens bud, skall handla och leva.

Det är säkert ingen tung börda för barnen att från skoltiden som kost på vägen ha med sig några sammanfattande satser ur Luthers katekes.

Då jag själv är varmt intresserad av att barnen få en planmässig ordentlig och likartad kristendomsundervisning och denna uppfattning delas av mina kamrater inom jordbrukargrupperna, har jag, herr talman, ej kunnat underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på utskottets motivering, som vi för vår del icke kunna instämma i. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan men med utelåtande av dess motivering.

††

Herr Andersson i Eliantorp instämde häruti.

Herr Hansson i Rättvik: Herr vice ordförande! Jag vill icke upptaga tiden med något bemötande av vad herr Westman anfört utan ber att, med påminnande om den debatt, som vid fjolårets lag-

tima riksdag förekom, och samtidigt med hänvisning till motiveringen i den i ämnet väckta motionen, få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.

(Forts.)

Herr R ä f: Man kan säga om detta utskottsutlåtande, att det visserligen är litet, men genom detsamma får man höra många hjärtans tankar och uppsåt. Det är nämligen så, att utlåtandet verkligen representerar icke mindre än fem av andra kammarens sex partier. Jag vill därmed icke säga, att det representerar lika många åsikter, men man får i alla fall reda på, hur saken ligger inom de partier, vilka utskottsledamöterna tillhöra.

Den fråga, som föreligger, gäller kristendomsundervisningen. Då det nu på sid. 4 i utskottets utlåtande heter, att »det nuvarande kristendomsämnet skulle ersättas» — då frågar man, vad det skulle ersättas med. Jo, med en konfessionslös sedelära samt undervisning »om religiösa personers och menigheters tro och uppfattning». Nog får man sålunda klart och bestämt reda på vad utskottet menar med saken i fråga. Då frågar man sig, varifrån vi skola få denna nya sedelära. Jag förmodar, att icke utskottets medlemmar ensamma skulle avfatta den, ty det skulle nog vara ganska svårt. Men motionärerna giva anvisning på hur vi skulle få den nya sedeläran. De peka först och främst på Kina. Där skulle man ha något gott att inhämta. Det må vara, att det kan vara åtskilligt, som är bra i Kina. Jag känner mycket litet till det, men jag förmodar, att motionärerna så mycket bättre känna till de religiösa strömningar, som där göra sig gällande. Det är också ett annat stort land, som de hänvisa till, nämligen Indien. Kanhända herrarna ha kännedom om, hur det gestaltar sig med avseende på de religiösa förhållandena där. För mig är det obekant, åtminstone numera. För 20 år sedan följde jag händelserna på det religiösa området även i Indien, men nu har jag tillräckligt med att hålla reda på förhållandena i vårt eget land.

Så fästa motionärerna uppmärksamheten på två stora religiösa personligheter. Den ena är Confucius. Jag förmodar, att herrarna ha reda på hans läror, så att man är färdig ansluta sig till de åsikter, som representeras av honom. Dessutom förmodar jag, att det enligt herrarnas mening är lättare att inplantera hos barnen dessa läror än de kateketiska eller bibliska läroren över huvud. En annan stor personlighet, som motionärerna omnämna, och vars bild jag sett i Paris och London, är Buddha. Hans religion skulle tagas som förebild för den nya sedeläran, som man skulle införa.

Slutligen hänvisa samma motionärer till en stor grekisk personlighet, som heter Sokrates, och de tyckas vilja ösa med fulla skopan ur denne gamle filosofers läror. Men om man läser motionen och samtidigt tänker på de åsikter, som framfördes av Sokrates, finner man det förvånansvärt, att motionärerna åberopat just honom. Genom motionen tyckes gå en stark fredssträvan. Försvarsväsendet synes icke ha några varma anhängare i motionärerna, under det Sokrates var en hel man i avseende på Greklands försvar. Han bar tapperhetsmedalj,

*Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.
(Forts.)*

vilket kanske icke motionärerna göra och icke någon annan heller i kammaren. Han beskrives av Alkibiades efter slaget vid Delios såsom en av de tappraste gestalter man kunde se, och han vek icke ur stridslinjen, utan tillhörde den sista avdelningen av dem, som veko. En sådan karl var det. Jag skattar honom lycklig, att han icke lever 1919. Det skulle gå med honom som en samtida sade om honom; kommer det ännu en gång en så rättfärdig man som Sokrates, lider det intet tvivel, att människorna skola hänga honom. Det förvånar mig därför, att motionärerna så ivrigt sysselsätta sig med Sokrates, i synnerhet som det tycks gå igenom nutiden, att man vill förneka den personliga Guden, medan det däremot icke fanns någon kraftigare förkämpe för gudaläran än Sokrates på sin tid var. Jag förmodar, att motionärerna noga studerat Sokrates och läst hans Triton, Gästabudet och Staten. Jag skulle annars vilja rekommendera dem att göra det. särskilt den sistnämnda skriften bör ju en statsman känna till. När man läst dessa dialoger, börjar man fundera på, huruvida icke Sokrates står under belysning av själva Människosonen. Eftersom ju detta icke innebär någon synnerligen starkt eller gynnsam ställning för motionärerna, kanske de börja tänka på, att de icke ha så mycket att stödja sig på hos Sokrates. Jag skulle emellertid vilja rekommendera, att man lyssnade till vad han hade att förkunna sista förmiddagen av sitt liv om själens odödlighet, om livet efter detta, om vedergällningen, straffet och till och med de eviga straffen. Jag säger ännu en gång att jag vill på det allvarligaste uppmana herrarna, som allt emellanåt citera Plato och Sokrates, att taga fram de gamla böckerna och läsa dem grundligt. Jag tror, att det skulle ha ett gott inflytande. Därför hade jag icke någonting emot, att man förde in Sokrates i skolorna, men det fordras ett gott innanrede, om man skall kunna läsa Platos filosofi, och jag betvivlar, att barnen kunna inhämta mycket därav. Och en översättning eller beskrivning av hans läror, som man här tycks vilja ha fram, är någonting, som jag avråder från på det bestämdaste. Skall man läsa Sokrates, bör man gå till urskrifterna så långt möjligt är.

Sedan komma motionärerna till slut över till en annan lärare, nämligen Jesus — han får också vara med. Man skall ösa ur samtliga dessa källor och försöka få ihop någonting av det. Jag undrar, vem som skall vara kompositör och sammanfoga allt detta, så att det blir någon harmoni i det hela. Motionärerna tala om lektor Petrini, och han tycks ställa sig välvilligt till motionärernas strävanden. Kanske han kunde kombinera någonting av allt detta, som blivit vidrört i motionen, och det är sannolikt, att han kan det, eftersom han blivit så välvilligt omnämnd.

I allmänhet har det varit så, att sedeläran varit byggd på religionen, d. v. s. på tron, och det må jag säga, att jag respekterar den kristna sedeläran förnämligast därför att den grundar sig på tron på Gud, som vi fått uppenbarelse från. Om Andersson, Pettersson och Lundström föreskriva någonting, har jag icke respekt för det, men får jag en uppenbarelse, då börjar jag på att tro. I annat fall, tänk så många skiftningar man skulle vara beroende på, om man skulle

rätta sig i dag efter Andersson och i morgon efter Pettersson. Låt oss därför, menar jag, hålla på religionens grund eller tron.

Den nya sedeläran står det på sid. 4 i motionen någonting om. Det nuvarande kristendomsämnet skulle ersättas med konfessionslös sedelära. Motionärerna säga: »I fråga om trosläran är det alldeles icke rätt, att de olika lärosatserna framställas för barnen såsom absoluta sanningar. Det får icke ske, att läroboken eller läraren med hela sin makt, hela sin auktoritet säger till barnet: så är det, detta är absolut visst.» Jag förmodar, att om icke detta får ske så blir den sedelära, som lägges på denna ytterst svaga trosgrund, någonting i förhållande till trosgrunden själv.

Motionärerna vända sig därefter till kundkretsen eller, om jag skall tala på ett mera politiskt språk, till valmännen eller något sådant. De vända sig först till arbetarklassen och säga, att den i sin helhet visst icke är religionsfientlig eller ens religionslös. Det skall jag ge dem fullkomligt rätt i. Jag skulle önska, att herrarna finge se, hur det gestaltat sig på många ställen i kyrkor och missionshus och andra andaktslokaler i Jönköpings län. Man skulle se, att den svenske arbetaren ingalunda är religionslös, så som sången ljuder från golv till tak i kyrkorna. Gud tillbedes i anda och sanning i många trakter av landet, och jag är glad för, att arbetarklassen icke är religionslös.

Därefter vända sig motionärerna till den rika och läroverksbildade klassen. Jag finner saken betänkelig, och det har länge varit så. Dessutom har jag de sista dagarna läst en bok om religionsundervisningen och nutidsläget, och jag kan därav förstå, att saken bland den lärda klassen är alldeles förfärligt betänkelig. Om motionärerna kunde göra någonting för att hjälpa upp den, vore det bra, men det är icke meningen.

Så vänder man sig till bönderna. Det är en mycket tacksam uppgift att försöka få en krok om halsen på dem. Motionärerna påstå, att det hos dem finns mycket religiös otro. Vad säga bönderna om det?

Men jag tror dock icke, att man behöver utmåla dem som de värsta ibland oss. Han säger också själv i fortsättningen av sin motion, att det icke är blott religiös otro, som finnes hos dem, utan det finnes också mycket »religiöst frisinne». Vad detta innebär, vet jag ej, ty det är många ord nu för tiden, som det är svårt att förstå sig på, därför att man lägger i dem ett helt annat begrepp, än de ursprungligen ha, och sedan använder man dem precis som man tycker. Jag kan emellertid förstå av följande ord, att motionären vill fria till den frireligiösa kundkretsen och fråga, om man icke kan få något av denna. Och mycket riktigt, när man sedan kommer till utskottets majoritet, så finner man, att denna, som består av nästan alla dessa kategorier jag talade om, icke har en enda anmärkning från något håll — utan tvärt om, om så skulle vara, så vill utskottsmajoriteten gå litet längre om möjligt, än motionären själv åstundar. Det är sannerligen en rörande enighet och en vacker framtidsbild. Jag har många gånger funderat över, var man har de frisinna, ty i deras valprogram fin-

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.
(Porta.)

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.

(Forts.)

nes platt ingenting i detta avseende. Man har sagt om det frisinnade programmet, att det kan förlikas vid en vintermössa — det är ingen skärm på något håll. Och så kan man säga också i avseende å dess kristendomsprogram; där fattas varje som helst antydning åt öster eller norr eller söder eller över huvud taget åt varje håll. När man nu läser igenom detta utskottsutlåtande, så får man emellertid den uppfattningen, att de gå med helt enkelt; vänstersocialister och högersocialister gå också med, det finnes icke en enda av de frisinnade, som på något sätt i något avseende tagit avstånd från allt detta. Det har varit för mig synnerligen ledsamt att se detta. Nu vill jag här till anmärka det, att man skall icke fästa sig alltför mycket vid det socialdemokratiska partiets programpunkter på detta område, ty man har redan iakttagit både här i kammaren och även i första kammaren, att det socialdemokratiska partiets programpunkter i avseende å de kyrkliga frågorna hålla på att rämna. Jag skulle här kunna påvisa de mycket starka viljor inom partiet, som göra sig gällande i sådan riktning, men jag skall ej göra det vid detta tillfälle, utan då det passas litet bättre — det kommer helt säkert icke att fattas sådana tillfällen.

Sedan jag sålunda relaterat, huru det förhåller sig med detta utlåtande — ty jag vill endast relatera och ej sätta mig till domare, så att någon behöver bli stött på mig och säga: se, vilken mästare det är att döma i allt — sedan jag gjort detta, säger jag, så anser jag mig icke heller behöva kasta upp något omdöme. Herrarna äro till största delen helt säkert mycket mera omdömesgilla än jag; varför skall jag då fälla något omdöme om saken, när man hör hur denna gestaltar sig? Därför skall jag också endast be att få instämma i det yrkande, som framställes av herr Westman.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Jag har utgått ifrån, att det här rådde full enighet om att i detta sammanhang icke taga upp religionsfrågan till debatt i hela dess vidd. Förra året hade vi två debatter i denna fråga, en om statskyrkan och en om religionsundervisningen, och man kan säga, att dessa ting de blevo grundligt genomdebatterade. Jag har för min del icke heller till syftemål att nu ge mig in på eller bidraga till att riva upp någon debatt i dessa principfrågor. Jag bryr mig ej om att här ingå på frågan om statskyrkan är beroende av katekesen, katekesen som den säkra grundvalen på vilken svenska statskyrkan har vilat, fastän herr Westman gjorde försök att få till stånd en sådan debatt; jag låter detta stå för hans räkning och går alldeles förbi detta spörsmål. Och jag bryr mig ej heller om att blanda in i debatten, såsom herr Räf sökte göra, Sokrates, Buddha och andra stora män — detta får herr Räf sköta om med motionärerna, det har utskottet icke något att skaffa med.

Jag kan emellertid icke underlåta vid detta tillfälle att säga ett par ord till herr Räf. Herr Räf säger, att han icke vill fälla något omdöme, utan att han endast relaterar. Jag vill för min del säga, att herr Räf relaterar som en viss potentat läser bibeln. Och jag vill säga, att det är litet upprörande, när den som vill gälla som re-

presentant för den verkliga kristendomen här i kammaren — den verkliga kristendomen är väl den, som herr Westman talat om i sitt anförande och sin reservation, den som jag ännu icke fått närmare reda på vari den består — jag säger, att det är upprörande, när herr Räf kommer och kastar fram något sådant som att den på sid 4 i utskottets utlåtande förekommande lilla passusen, som han läste upp, att kristendomen skall ersättas med en sedelära etc. och härav vill finna stöd för ett påstående att detta skulle vara utskottets mening. Detta är emellertid något, som utskottet icke tagit ställning till. Utskottet har icke förklarat att detta är det rätta, och det är en ren förfälskning, då herr Räf kommer och framställer något sådant som utskottets mening.

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.
(Forts.)

När vi inom utskottsmajoriteten ha gått åstad att behandla detta ärende, då ha vi redan från första början varit övertygade om, att denna motion icke kunde leda till något positivt resultat. Vi ha nämligen strävat efter att hålla fast vid den tankegång i fråga om religionsundervisningen, som vid åtskilliga tillfällen uttryckts av andra kammaren. Alla känna till, att vid föregående års riksdag fattades beslut i denna kammare om en sakkunnig och allsidig utredning rörande hela religionsundervisningsproblemet, som man skulle taga upp till närmare undersökning ur olika synpunkter, om religionsundervisningen skulle vara konfessionell eller konfessionslös, om den skulle vara historisk eller dogmatisk o. s. v.; man skulle över huvud undersöka detta spörsmål från vitt skilda utgångspunkter. Detta är så vitt jag förstår andra kammarens ståndpunkt.

Nu komma motionärerna och föreslå, att en ny princip skall tillämpas i fråga om religionsundervisningen, en princip som dels avser en sedelära, som åtminstone i sina huvuddrag är allmänt konfessionslös, dels omfattar en troslära, som skall vara en historisk framställning av kristendomen. Vi ha inom utskottet icke kunnat avgöra, om detta skall anses innebära ett framsteg, vi ha icke kunnat avgöra, om detta skulle vara rätta vägen att gå, när det gäller religionsundervisningens ordnande, och vi ha därför heller icke ansett anledning föreligga att fatta ståndpunkt i saken. Vi ha ansett, att, om det en gång kommer till stånd en sådan där allsidig utredning, som ovan nämnts, då kan detta givetvis vara ett uppslag till diskussion, vara ett förslag som kan debatteras och som man vid utredningen kan ta ståndpunkt till. Utskottet har emellertid icke ansett att, som saken nu ligger, det är anledning att ta ställning till denna fråga.

Det är detta, som motiverat utskottets avslagsyrkande, det är det, som utgör motivet till utskottsmajoritetens ställning till den här förevarande frågan. Vårt skäl har icke varit, såsom herr Westman oriktigt ville påskina, sammanhängande med någon uppfattning å vår sida, att motionärernas syftemål vore på väg att förverkligas. Det ha vi aldrig sagt och icke heller haft någon anledning att säga, därför att det kan icke vara riktigt.

Vi ha vidare i vårt utskottsbetänkande inrymt en liten avdelning angående katekesen. Detta har berott därpå, att motionens kläm varit så beskaffad, att det skulle vara möjligt för någon att obe-

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.

(Forts.)

roende av det positiva i motionens syftemål begära, att katekesen skulle uteslutas ur undervisningsplanen. På grund därav ha vi ansett oss nödsakade att ta upp detta till behandling. Vid 1915 års riksdag väcktes här i kammaren en motion av herr Sterne, vari framlades ett program för religionsundervisningens ordnande. När utskottet hade behandlat denna motion och avstyrkt den, så var till utskottets utlåtande fogad en reservation av herr Helger och några andra kammarledamöter, vari man krävde åtgärder i motionens syfte. Denna reservation blev också av andra kammaren bifallen. Man kan väl således påstå, att den uppfattning, som uttryckes i denna reservation, den uppfattningen är också andra kammarmajoritetens, såvida denna nu icke har förändrat sig i väsentliga delar sedan 1915, vilket jag för min del icke har något skäl att antaga. I denna reservation begärdes att katekesen skulle försvinna, och om katekesen skulle få lov att finnas kvar, då skulle den endast finnas i det sammanhanget, att man skulle ha Luthers lilla katekes såsom ett historiskt dokument vid behandlingen av Luthers liv.

När vi nu haft vetskap om att det föreligger ett förslag till ny normalplan, till undervisningsplan för folkskolan, så ha vi naturligtvis haft anledning att se till, hur det ställer sig med katekesen i denna normalplan. Och därvidlag ha vi funnit, att Luthers lilla katekes visserligen finnes kvar, men icke så som andra kammaren krävde 1915, såsom ett historiskt dokument till belysning av Luthers liv — inom parentes vill jag personligen deklarare att jag icke tror att Luthers lilla katekes har något historiskt värde såsom dokument för belysning av Luthers liv, men det hör ju ej till saken nu —; den nya planen upptager lilla katekesen i den sista årskursen, men icke såsom det dokument, som jag förut talat om, utan som en sammanfattning av de lärdomar man under de föregående åren fått mottaga i kristendomsämnet. Nu är det på det sättet, att själva textorden i katekesen, såsom de tio buden, Herrens bön och instiftelsen till sakramenten, dessa textord skall man läsa enligt undervisningsplanen i samband med den historiska framställningen: när man läser om Moses, så skall man läsa de tio buden, när man läser om den äldre kyrkohistorien, så skall man läsa om trosbekännelsen o. s. v. Alltså under de föregående åren har man fått läsa dessa textord, och sedan skulle man i den sista årskursen ha Luthers lilla katekes som en sammanfattning av detta.

Nu anser utskottet för sin del, att detta är fullkomligt omotiverat. Vi anse, att Luthers lilla katekes inte är någon barnbok och att den icke särskilt lämpar sig vid undervisningen av barn. Och det enda nya, som i detta fall skulle komma till, skulle vara Luthers förklaring till de olika textorden. Vi ha sålunda velat ha bort katekesen som lärobok, men vi ha icke på något sätt vänt oss mot den sammanfattning, som normalplanen avser att man i sista årskursen skall göra och som skall omfatta dessa textord. För min del anser jag, att om man vill ha en sådan sammanfattning, så får man den lika lätt genom att i slutet av läroboken göra en sammanfattning av

textorden, så är den saken klar. Det är endast mot Luthers lilla katekes som lärobok vi vänt oss i denna passus.

Jag tror för övrigt, att utskottsmajoriteten klart företräder den ståndpunkt, som andra kammaren vid åtskilliga tillfällen har intagit, och jag tror ej, att det kan finnas något skäl för denna kammare att bifalla något annat än utskottets hemställan. Och därför ber jag herr talman, att i all korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.
(Forts.)

Herr Berggren: Jag har icke varit närvarande vid slutbehandlingen av detta ärende i utskottet och har därför ej haft något med formuleringen av utskottsbetänkandet att göra. Jag hade visserligen önskat den annorlunda, men då jag i alla fall icke har något vidare att säga om den, så vill jag icke alls sysselsätta mig med denna sak. Jag kan emellertid icke, detta oaktat, underlåta att inlägga en viss gensaga mot vad herr Räf yttrade, då han tydligen menade, att ett utskott har godkänt en motivering till en motion, när det icke till bemötande upptager varje punkt i densamma, även i det fall att motionen avstyrkes i sin helhet. Även om jag icke precis godkänt formuleringen av utskottsbetänkandet, kan jag sålunda icke finna, att man i alla fall i ett utskottsbetänkande skall behöva upptaga till bemötande allt som står i en motion, då betänkandet innehåller ett avslagsyrkande i fråga om densamma.

Detta till försvar för utskottsbetänkandet.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid herr Westmans yttrande, varigenom han särskilt skarpt riktade sig mot den nya med formuleringen av utskottsbetänkandet att göra. Jag hade visseratt hans yttrande icke borde stå oemotsagt. Man fick det intrycket av vad han anförde, att han ville sätta likhetstecken mellan kristendomsundervisning och katekesundervisning. Och därför att den nya undervisningsplanen tagit bort det myckna katekesstudiet och lagt undervisningen på ett annat sätt, skulle därmed enligt hans förmenande kristendomsundervisningen så att säga ha borteliminerats ur skolplanen. Detta är dock ingalunda fallet. Tvärtom har den nya undervisningsplanen mycket skarpt betonat, att man vill ha kristendomsundervisningen kvar, men att man önskar få den lagd på ett annat sätt. Vi få sålunda icke, som jag nämnde, sätta likhetstecken mellan katekesundervisning och kristendomsundervisning, vilket herr Westman syntes vilja göra.

Vidare yttrade sig herr Westman om den *inskränkning* i undervisningstiden för kristendom, som i undervisningsplanen föreslagits. Vad han därvid sade, kunde, det medger jag, vara riktigt, om man utginge ifrån hans förutsättning, nämligen att vi fortfarande skola ha kvar katekesundervisningen i skolorna, ty då behöves sannerligen hela den tid, som nu är anslagen till kristendomsundervisningen, men om denna senare lägges i enlighet med den nya undervisningsplanen och i främsta rummet bygges på läsning av bibeltexter, tror jag alldeles säkert, att den tid, som i den nya normalplanen har upptagits, skall visa sig tillräcklig. Det är där ej så mycket fråga om, huru *mycket* som inläres, utan det gäller fastmera *sättet*, på vilket inlärandet sker.

Ang.
avskaffande
av
katekesunder-
visningen i
skolorna m.m.

(Forts.)

Jag tror inte, att katekesundervisningen med dess utanläsning är ett rätt sätt att dana vare sig vilja eller karaktär hos det uppväxande släktet. Jag anser, att det är vida bättre att befria skolorna från något, som barnen känna som ett tvång, såsom en mycket tung börda och att i stället lägga undervisningen på ett sådant vis, att man kommer ifrån, vad som hittills varit så svårt och betungande.

Jag håller därför före, att den nya undervisningsplanen är en verklig vinst icke bara för skolundervisningen i allmänhet utan även för folkets sedliga uppfostran och religiösa daning. Jag hoppas, att allt skall gå vida lättare än hittills, om undervisningen lägges så, som den nya normalplanen avser. Man får ju därvidlag icke döma endast efter det stoff, som lägges till grund för undervisningen utan ock taga hänsyn till de anvisningar denna plan giver rörande det sätt, varpå detta stoff skall behandlas, och hur undervisningen i övrigt skall läggas.

För övrigt anser jag mig icke behöva gå in på något vidare bemötande av vad som framkommit. Jag ville blott göra detta beriktigande med avseende på den nya normalplanen.

Herr Welin: Herr vice talman! För min del vill jag icke alls bidra till att uppriva någon religionsdebatt, men jag känner mig i alla fall manad att säga några ord som motivering för den reservation, som jag tillsammans med herr Johanson i Huskvarna avgivit.

De skäl, som föranlett oss att avgiva denna reservation, äro huvudsakligen tvenne.

Utskottsmajoriteten hänvisar i sitt utlåtande till 1918 års beslut i denna kammare, då det begärdes »en allsidig och förutsättningslös utredning» angående religionsundervisningen. För min del hade jag i utskottet opponerat mig emot ett uttalande i den riktningen och uppträdde också i kammaren emot, att en sådan utredning skulle beslutas. Det är ju klart, att jag under sådana omständigheter icke ville vara med om, att utskottet räckte in en hänvisning till förra årets beslut i detta avseende. Detta borde så mycket mindre göras som det här icke talas om en allsidig och förutsättningslös *kristendoms*undervisning utan om *religions*undervisning. Det skulle sålunda kunna hända, att den verkliga kristendomen helt och hållet skötes å sido, och att det bleve endast en mera allmän konfessionslös religionsundervisning, som komme att meddelas.

Detta var det ena skälet, varför jag icke kunde gå med på utskottets motivering.

Det andra skälet innefattas i det uttalande, som utskottet gör, då det hänvisar till den undervisningsplan, som för närvarande ligger under handläggning hos Kungl. Maj:t. Denna undervisningsplan uppstår, såsom redan herr Westman antydde, en betydlig nedsättning i den undervisningstid, som är anslagen åt kristendomsundervisningen, på nedre skolstadiet från 4 till 2 timmar och på högre skolstadiet från 5 till 3 timmar. Dessutom är den utanläsning på detta område, som hittills varit föreskriven, betydligt minskad. Man kan sålunda säga, att denna undervisningsplan har i ganska hög grad tillbakasett kris-

tendomsundervisningen, åtminstone för så vitt det angår timantalet och den utanläsning, som fordras.

I öfrigt vill jag gärna erkänna, att denna undervisningsplan har stora förtjänster, och det finns inga skäl att motsätta sig, att den blir antagen. Man får hoppas, att den kommer att göra ganska stor nytta, och särskilt är den så lagd, att en god lärare kan göra mycket gott av densamma. Det betänkliga i utskottets hänvisning till denna plan är emellertid, att utskottet uttalar den förväntan, att Kungl. Maj:t skall helt utesluta katekesen som lärobok. Nu beror det mycket på, vad utskottet menar med, att Kungl. Maj:t skall helt utesluta katekesen som lärobok. Om det är meningen att utesluta den och ersätta den med någon annan lärobok, som kan vara likvärdig, då är ingen skada skedd, men för den händelse meningen är att helt utesluta den dogmatiska undervisningen, den mera direkt upplysande undervisning, som meddelas genom katekesen, då ligger häruti en mycket stor fara. Det är bl. a. just med hänsyn till detta uttalande, som vi funnit oss föranlåtna att reservera oss.

I samband med detta vill jag påpeka, att skälet till att vi trenne reseranter gått på två olika linjer ligger just uti de olika åsikterna hos oss i fråga om nödvändigheten att använda katekesen som lärobok eller att icke använda den. Herr Johanson och jag ha ansett, att en god kristendomsundervisning kan meddelas även med en annan lärobok än katekesen. Vi ha därför alldeles icke i vår reservation talat om denna. Enligt vårt förmenande kan en god kristendomsundervisning mycket väl meddelas utan katekesen såsom lärobok, blott den ersättes av en fullt likvärdig lärobok eller gärna av en, som är bättre.

Herr vice talman! Jag har med detta endast velat närmare motivera den reservation, som är avgiven av herr Johanson och mig, och får jag för öfrigt yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen.

Med herr Welin förenade sig herr *Johanson* i Huskvarna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Westman under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammarén bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Andra kammaréns protokoll 1919. Nr 41.

Ang. avskaffande av Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Westman under överläggningen framställda yrkandet.

katekesundervisningen i skolorna m.m. Omröstningen utföll med 121 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

(Forts.)

§ 4.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 391, angående gemensamt lönesystem samt lönereglering för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 392, med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid statens järnvägar m. m.;

nr 393, med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid postverket m. m.;

nr 394, med förslag i fråga om antalet av vissa befattningar vid telegrafverket m. m.;

nr 395, med förslag till omorganisation av vattenfallsstyrelsen samt i fråga om antalet av vissa befattningar vid statens vattenfallsverk;

nr 396, angående tillfällig löneförbättring åt vissa befattningshavare vid kommunikationsverken; och

nr 397, med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Ang. viss utredning rörande den svenska allmogekulturen. Till avgörande förelåg nu andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen.

I en inom andra kammaren av herr *Sköld m. fl.* avgiven motion, nr 274, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa en allsidig utredning om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen i överensstämmelse med i motionen uppdragna riktlinjer.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen ville i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa en allsidig utredning om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr B o g r e n: Herr talman! I den motion, som föranlett detta utskottsutlåtande, framhålles med all rätt vikten och betydelsen av svensk fornforskning, av svenskt folkliv. Det beklagas, och detta också med rätta, att denna forskning varit så länge försummad och att under den tid, som detta skett, många värderika fynd och iakttagelser kunde gjorts, som gått förlorade; men sedan konstatera ju också såväl motionärerna som framför allt utskottet, att bättre förhållanden nu under vår generation inträtt, och det är för varje svensk man och kvinna glädjande att kunna här instämma med utskottet.

Det är icke få krafter i rörelse för att arbeta för det vackra syfte, som motionärerna här understryka. Utskottet uppräknar just här i betänkandet de viktigaste av de organisationer och enskilda, som syssla med svensk fornforskning och forskning över svenskt folkliv; men vad som brister, enligt motionärernas och utskottets förslag, är enhetlighet i detta arbete, en fast organisation för arbetets bedrivande. Det är denna brist, som utskottet synes vilja avhjälpa. Den skall, enligt motionärernas mening, avhjälpas genom att införa en enhetlig plan och fast organisation. Denna enhetliga plan och denna organisation böra, enligt utskottets förmenande, ta sig uttryck i ett *centralråd*.

Staten skulle sålunda, enligt utskottets förmenande, inrätta en organisation, benämnd centralråd. Detta centralråd skulle utarbeta generalregister över alla samlingar, som man på skilda områden redan lyckats rädda, och dessutom planlägga arbetet och leda det i enhetlig riktning.

Givet är, att ett sådant centralråd måste bli en ganska stor apparat, då, såsom utskottet här nämner, i detta centralråd redan befintliga institutioner skola representeras, skola vara där företrädde. Dessa institutioner, som arbeta på området, äro, som vi se, rätt så många. Men i första hand, står det, »torde detta centralråd böra sammansättas med hänsyn till att inom detsamma folklivsforskningen på olika områden blir representerad». Dessa ämnesområden äro rätt så många, enligt motionärernas uppgift icke mindre än sex olika. Detta centralråd skulle sålunda, synes det mig, bli ett ganska stort svenskt centralt ämbetsverk, måhända med sin generaldirektör.

Det är här som min uppfattning skiljer sig från utskottets och motionärernas. Jag är alldeles ense med såväl motionärerna som utskottet, att mycket ännu återstår att göra på detta område, att staten här har vitala intressen att bevaka och att staten även ekonomiskt bör understödja detta arbete. Men då det talas om ett centralråd, som här bör ta ledningen, så har jag den uppfattningen, att vi möjligtvis skulle redan äga denna centrala institution, fastän den icke är så statligt organiserad, som utskottet synes önska. Jag menar vårt Nordiska museum. Detta är redan faktiskt centralpunkten i detta forskningsarbete, och det arbete, som Nordiska museet i denna sin egenskap utfört, är nog så pass stort och så gott, att det är värt allt erkännande. Jag tror, att om staten visar sig litet mera frikostig i sitt understöd för detta arbete hos denna institution, skulle densamma kunna fylla måhända även de fordringar som utskottet

Ang.
viss utredning
rörande den
svenska allmo-
gekulturen.
(Forts.)

Ang. viss utredning rörande den svenska allmogekulturen. med all rätt ställer på en sådan central organisation. Jag menar detta: ett registratur skulle genom Nordiska museets försorg kunna upprättas och direktiv för arbetets utförande skulle av museet kunna givas.

(Forts.)

Med ett ord, herr talman, då jag är övertygad om att Nordiska museet bör kunna utvidga sin verksamhet genom statligt understöd utan att statligt bindas — så att det skall arbetas efter en i detalj utstakad schablon såsom ett statligt ämbetsverk i allmänhet, vilket förstatligande enligt min mening skulle i mångt och mycket förkväva verksamheten — kan jag icke annat än yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Det är egentligen endast en liten detaljsak i detta utskottsutlåtande, mot vilken den föregående ärade talaren vänt sig. Och jag tror, att hans invändningar bero i stor utsträckning på en missuppfattning. Herr Bogren tyckes förutsätta, att utskottet menat, att här skulle inrättas ett centralråd, som skulle vara något slags ämbetsverk med sin generaldirektör i spetsen. Något sådant har nog alldrig föresvävat utskottet. Meningen har från utskottets sida varit, att staten skulle medverka till att få en organisation. Om sedan denna organisation skall få det ena eller andra utseendet, det ha vi icke bestämt uttalat oss om. Men vi ha framfört tanken på ett centralråd. Det är denna tanke, som de främsta representanterna på detta område redan förut uttalat sig för. Och jag tänker mig, att det skall bli en styrelse men ej något fast ämbetsverk.

Vad sedan beträffar, att Nordiska museet redan utgör denna centralpunkt, kan jag ge den föregående talaren rätt så tillvida, att Nordiska museet sysselsätter sig med nästan alla de grenar, som falla inom den moderna folklivsforskningen. Men Nordiska museets huvuduppgift är en annan, nämligen den rent museala uppgiften att tillvarata allmogekulturen, och bearbetningen blir en sekundär uppgift för det. Och jag tror ej, att man kan överlämna hela detta arbete till Nordiska museet. Det är så ställt med hela det arbete, som mo- toinen och utskottets utlåtande avse, att det är en frivillig rörelse, som vuxit sig allt starkare och slagit under sig det ena området efter det andra. Men det har alltid varit och bör vara så, att, när det frivilliga arbetet nått till en viss gräns, nått dit, där fortsatt framåt- skridande endast möjliggöres genom statsunderstöd och statlig organi- sation, måste staten ingripa. Och jag tycker, att det vore värdigt andra kammaren att bifalla utskottets hemställan, som ju innebär, att staten skall engageras för en stor och betydelsefull kulturuppgift, för vilken staten inte förut i någon större utsträckning engagerat sig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr vice talmannen framställda pro- positioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på av- slag därå blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

Ang.
viss utredning
rörande den
svenska allmo-
gekulturen.

(Forts.)

§ 6.

Härefter föredrogos vart för sig:

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en professur i mellanfolklig rätt; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av en inom första kammaren av herr Lagerkvist väckt motion, nr 103, om skrivelse till Kungl. Maj:t om utfärdande av allmänna bestämmelser rörande villkor för erhållande av tillstånd till lastautomobiltrafik m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 166, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet jämväl till behandling förehaft en till utskottet hänvisad, inom andra kammaren väckt motion, nr 344, däri herr *Welin* föreslagit vissa förändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget.

Utskottet hemställde.

a) att riksdagen, med förklaring att Kungl. Maj:ts i förevarande proposition framlagda lagförslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar; samt

b) att herr *Welins* ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Clason*, som ansett att utskottet med avseende å klassificering av nöjesarterna bort tillstyrka bifall till herr *Welins* motion;

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

av herr *Bellinder*, vilken med instämmande av greve *Alexander Hamilton* förklarar sig anse, att det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget nu borde av riksdagen avslås;

av herr *von Mentzer*, som jämväl avstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

av herrar *Zander* och *Persson* i Tofta, vilka likaledes ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts proposition;

av herrar *K. J. Ekman*, *Räf* och *Norman*; samt

av herrar *Oscar Olsson*, *Hallén*, *Engberg* och *Hansson* i Gårda i fråga om 1 § i författningsförslaget.

Sedan herr vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Larsson* i Västerås, som yttrade: Herr talman! Beträffande föredragningen av detta utlåtande tillåter jag mig föreslå, att först föredrages det av utskottet framlagda författningsförslaget och därefter utskottets hemställanden, att författningsförslaget föredrages paragrafvis, och att texten därvid ej må uppläsas, såvida det ej yrkas av någon ledamot, samt att vid föredragningen av första paragrafen överläggningen må röra sig om utlåtandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls.

Det av utskottet framlagda författningsförslaget.

1 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

1 §.

För nöjestillställning, till vilken allmänheten har tillträde mot avgift, äger kommun, inom vilkens område tillställningen försiggår, uttaga en särskild avgift, benämnd nöjesskatt.

Med nöjestillställning avses i denna förordning:

a) konsert, opera- och annan musikalisk föreställning, dramatisk och litterär föreställning samt uppvisning i konstnärlig dans;

b) biografföreställning;

c) cirkus-, varieté- och kabaretföreställning, uppvisning i professionell idrott samt annan liknande tillställning;

d) bal, maskerad, annan danstillställning och med dessa jämförlig nöjestillställning;

e) kapplöpning, travkörning och uppstigning i luftballong eller flygmaskin; samt

f) förevisning av djur, trolleriföreställning, uppvisning i boxning, akrobatikföreställning, förevisning av panorama, vaxkabinett, marionetteater och dylikt.

Till nöjestillställning hänföres icke tillställning, som tjänar vetenskapligt ändamål eller anordnas i undervisnings- eller uppfostringssyfte.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Herr *Welin* hade i sin motion föreslagit, att paragrafen skulle erhålla denna lydelse:

1 §.

För nöjestillställning, till vilken allmänheten har tillträde mot avgift, skall till kommun, inom vilkens område tillställningen försiggår, utgå en särskild avgift, benämnd nöjesskatt.

Med nöjestillställning avses i denna förordning:

- a) konsert, opera- och annan musikalisk föreställning, dramatisk och litterär föreställning samt uppvisning i konstnärlig dans;
- b) biografföreställning;
- c) cirkusföreställning, uppvisning i professionell idrott samt annan liknande tillställning;
- d) kapplöpning, travkörning och uppstigning i luftballong eller flygmaskin;
- e) förevisning av djur, trolleriföreställning, marionetteater, akrobatikföreställning och dylikt;
- f) varieté- och kabaretföreställning, bal, maskerad, annan dans-tillställning och med dessa jämförlig nöjestillställning; samt
- g) vaxkabinett.

Till nöjestillställning hänföres icke tillställning, som tjänar vetenskapligt ändamål eller anordnas i undervisnings- eller uppfostringssyfte.

Uti ovanberörda av herrar *Oscar Olsson m. fl.* avgivna reservation hade yrkats, att åt mom. c) måtte givas denna avfattning:

- c) cirkus-, varieté- och kabaretföreställning, basar, uppvisning i professionell idrott samt annan liknande tillställning.

Paragrafen föredrogs. Därefter yttrade

Herr *Sjölander*: Herr vice talman! Vid innevarande års riksdag har jag väckt motion om *statlig* nöjesskatt. Den kungl. propositionen berör endast *kommunal* sådan, d. v. s., att kommunerna skola ha rätt att upptaga skatten och använda den för sina ändamål. Dessa båda närstående frågor ha hänvisats för behandling till olika utskott, den kommunala nöjesbeskattningen till konstitutionsutskottet och den statliga till bevillningsutskottet. Önskvärt hade varit, att dessa båda frågor hade kunnat behandlas av ett och samma utskott, samt att frågorna kommit till avgörande här inför riksdagen samtidigt. Av skäl, som kammarens ledamöter väl känna, har detta ej kunnat ske. Jag kan ej annat än beklaga, att en sådan otymplighet förekommer i riksdagens arbetssätt.

Konstitutionsutskottet tillstyrker emellertid Kungl. Maj:ts pro-

Ang.
förrödrning om
nöjesskatt.

(Forts.)

position. Som representant för landsbygden kan jag icke ansluta mig till detta förslag och dela den uppfattning, vartill konstitutionsutskottets majoritet kommit. Då frågan förut varit föremål för behandling av riksdagen, har man gått på linjen statlig nöjesbeskattning. Varför denna omsvängning ägt rum, känner jag ej. Skall någon nöjesbeskattning över huvud taget äga rum, bör den vara statlig. Då vederbörande departementschef förordnat, att skatten skall vara kommunal, åberopar han till stöd kommerskollegii utlåtande i ärendet, och vad nämnda ämbetsverk anför återfinnes i betänkandet på sid. 7. Jag betvivlar dock ganska starkt, att kommunala åtgärder gentemot förekommande nöjestillställningar för att leda dem i ideell riktning skola lända till resultat. Staten är nog i det fallet den säkraste kontrollanten. Fastmer kan ifrågasättas, om ej kommunerna frestas att understödja tillkomsten av nöjestillställningar och framför allt sådana, som äro guterade av folket och som kunna lämna största inkomst i skatteväg och sålunda på landsbygden uppfylla ett nöjesbehov, som nu ej förefinnes. I den kungl. propositionen understrykes särskilt, att kommunerna äro i särskilt behov av ökade inkomster. Ja, detta är sant. Men är det då säkert, att de kommuner, som äro i starkaste behov av extra skattekällor, att dessa verkligen skörda någon vinst av denna skattelagstiftning? Så är ingalunda förhållandet. Den kommunala nöjesbeskattningen har endast någon större betydelse för våra storstäder och då framför allt för Stockholms stad. Jag förmodar, att herrarna ha studerat årsboken för Sveriges kommuner år 1918. Jag behöver endast hänvisa till sid. 87, 113, 117, 121, 131, 151 med flera. Där stå uppräknade ett flertal kommuner, vilkas kommunalskatt uppgår till omkring 30 %, i ett fall ända till 70 % av den beskattningsbara inkomsten. Därtill komma dryga landstings- och vägskatter, från vilka storstäderna, själva nöjescentra, äro helt befriade. Trots dessa oerhört dryga skatter kunna dessa skattetyngda kommuner ej uppvisa de bekvämligheter, dessa storartade offentliga byggnader, de institutioner och dessa skolpalats, som storstäderna kunna ståta med. Skulle jag fullfölja tankegången i Kungl. Maj:ts förslag och motiveringen till detsamma, ja, då skulle jag vilja yrka, att dessa inkomster av nöjesbeskattningen helt och hållet borde utgå till de mest skattetyngda kommunerna på vår landsbygd. Då vore det någon mening med saken från behovssynpunkt. Detta med anledning av herr finansministerns motivering för kommunal nöjesbeskattning.

Vidare har påpekats, att kommunerna ofta gjort ekonomiska uppoffringar för nöjeslivet genom upplåtande av tomtområden avgiftsfritt eller till minskad avgift, beviljande av anslag eller räntefria lån till byggnader, bekostande av polis till ordningens upprätthållande m. m. Detta är sant, men för dessa utgifter ha säkerligen kommunerna redan hållits ganska skadeslösa. Här i Stockholm uppbära exempelvis skådespelare och artister gager, som mången gång överstiga den högste tjänstemans avlöning. Det har roat mig att göra en axplockning ur taxeringskalendern för år 1918. Enligt denna skattar en direktör Ranft för 21.000 kronor, de Wahl för 18.000, Wall-

gren för 13,000, Ringvall för 10,000, Bäcklund för 13,000, Stiebel för 9,000, Lennartsson för 7,000, fru Bosse för 22,000 kronor. allt i runda tal, o. s. v. Som vi se här, har Stockholms stad exempelvis i skatter för massor av artister och skådespelare uppburit oerhörda skattebelopp. Jag tror mycket väl, att dessa skattebelopp mer än väl täcka de utgifter, som Stockholms stad haft för dessa nöjesetablissemang. Och vad som gäller om Stockholm kan delvis gälla i fråga om övriga storstäder. Motiveringen för den kommunala nöjesbeskattningen från ömmande synpunkt är sålunda ganska svag. Statskassan eller landstingen äro i synnerligen stort behov av ökade inkomster. Nöjesbeskattningen beräknas dock lämna 2 à 3 miljoner kronor i inkomst. En statlig nöjesskatt skulle komma alla till godo utan att gynna någon särskild primärkommun. Då landsbygdens folk reser in till städerna för att roa sig, vilket sker i stor utsträckning, vore det orättvist, om de skulle få erlägga en särskild skatt till dessa. Jag tror, att, om stockholmarna exempelvis skulle erlägga skatt till landsbygden, då de använda sig av sommarnöjen, skulle de finna detta ganska obilligt. Kommer däremot skatten alla till godo och allra helst om inkomsterna gå till ideella ändamål, är jag övertygad om, att skatten skall erläggas utan knot av alla. Det finnes många, som ha antipati mot lotterier, men de köpa gärna lotter, då de veta, att hela vinsten går till ett ideellt ändamål. Städerna och de större samhällena ha så många fördelar framför den rena landsbygden, att anledning ej finnes att särskilt gynna dem. Och i skattehänseende stå städerna ofta i långt lyckligare läge än det stora flertalet av våra landskommuner. Följden av att städse gynna städerna och de större samhällena framför landsbygden blir den, att de flesta skattedragare söka sig in till städerna. Jag känner pensionärer och rentier, som flyttat till städerna, därför att skatterna därstädes äro lägre. Det kan ju också vara av bekvämlighetsskäl, som de inflytta till städerna, men mången gång är det på grund av att skatterna där äro billigare. Det är ej riktigt, och vi ha ingen anledning att gynna städerna framför landsbygden.

Nu förekommer nöjesbeskattning i skilda länder, i somliga i form av statlig, i andra såsom kommunalskatt och i tredje fall såsom en blandning av bägge dessa former, såsom t. ex. i Danmark. Mest tilltalar mig den ryska lagstiftningen på detta område, där inkomsten av nöjesbeskattningen helt går till ideella och välgörande ändamål. Kungl. Maj:ts förslag innebär, såvitt jag kan finna, en uppenbar orättvisa mot själva landsbygden. Vi skola icke inbilla oss, att det blott är städernas befolkning, som besöker nöjestillställningar. Jag är övertygad om, att här i Stockholm över hälften av dem, som besöka nöjestillställningar, äro landsortsbor.

Vidare bör nöjesbeskattningen göras obligatorisk.

Nu säger man visserligen här, att den föreslagna nöjesbeskattningen skall vara endast av provisorisk karaktär. Men jag har stor anledning befara, att denna provisoriska kommunala nöjesbeskattning kommer att bli permanent.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet är icke för

Ang.
förförordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

tillfället närvarande, men jag skulle hava velat rikta till honom en fråga: vilka extra skattekällor vill herr statsrådet föreslå för de skattetyngda landsbygdskommunerna? Ty även till dessa bör ju det ömmande sinnet sträcka sig.

Det har nu talats om vissa tekniska svårigheter, men jag tror dessa icke äro så svåra att övervinna. Vidare böra alla nöjestillställningar, där hela inkomsten av tillställningen avser ideella och välgörande ändamål, i största möjliga mån befrias från beskattning.

Herr vice talman! Då jag finner, att frågan om nöjesbeskattningen ej blivit behandlad på så sätt, att största rättvisa mellan stad och land vunnits, får jag hemställa om avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som konstitutionsutskottets förslag i frågan.

I detta anförande instämde herr *Olofsson*.

Herr *Zander*: Herr talman, mina herrar! Vi ha ju här att handlägga ett förslag, som rör sig på ganska nya områden, och man skulle också kunna säga på fullständigt osäkra områden. Det gäller här att skaffa nya skatteintäkter, och man söker sig ut till ett område, som förut icke varit skattelagt. Det är just med anledning därav man kan hysa betänkligheter mot vad som är föreslaget, och jag får för min del säga, att principiellt sett har jag åtskilliga betänkligheter mot att lägga skatt på nöjen. Inför de förhållanden, som föreläggat här, har jag emellertid låtit dessa betänkligheter i det väsentligaste fara för att egentligen vända mig mot skatten såsom en kommunal skatt och i stället få den till en landstingsskatt. Därigenom skulle en del betänkligheter kunna övervinnas, som man eljest kan ha anledning att hysa. Det är emellertid fortfarande vissa skäl, som jag vill framhålla mot förslaget, sådant det föreligger.

Jag tänker då på skatten såsom en nöjesskatt. Den är ju avsedd att bereda samhället inkomster, och ehuru i det avseendet inga utredningar föreligga, kan man taga för givet, att så också skall ske. Det är emellertid en annan sida av skattens verkningar, som icke på förhand kan bedömas, mot vilken jag hyser betänkligheter.

Vi känna ju till, hurusom vårt nöjesliv i verkligheten är av den art, att det kan ingiva berättigad misstämning, då man ser många gånger, huru nöjeslivet utvecklar sig. Det pågår också en kamp mellan det bättre och sämre nöjeslivet. De sämre nöjena gripa ofta vissa folklager på sådant sätt, att nöjeslivet tager överhanden över alla kulturella intressen och sänker nivån hos folket i stället för att lyfta och höja den. Detta förhållande är påtagligt. Man har insett det på många håll, och man kan i det avseendet säga, att hela vårt ideella föreningsliv utgör en kamp mot dessa sämre instinkter, som taga sig uttryck i sämre nöjen, och strävar att lyfta folket till en högre nivå. Under sådana förhållanden vill jag för min del beteckna det ideella föreningslivet som en kamp för förädlande nöjen, en kamp för folkets höjande i kulturellt avseende och mot det osunda nöjeslivets motsatta verkningar. Denna kamp anser jag vara av den beskaffenhet, att det

är en samhällsangelägenhet och värd att uppmuntras från statsmakternas sida.

Så är också förhållandet i visst avseende. Vi se t. ex., huru samhället uppmuntrar vissa anordningar av nöjesliv och lämnar direkt understöd i penninganslag för att bereda folket bättre nöjen. Vi ha t. ex. statsanslaget till orkesterföreningar, som ju utgår till dessa föreningar med villkor, att de skola anordna vissa folkkonserter till visst lågt biljettpris för att giva allmänheten tillfälle att besöka dessa konserter. Jag skulle också kunna erinra om, hurusom vissa samhällen — Stockholms stad exempelvis — anordna konserter i folkparkerna, vilka äro öppna för allmänheten utan avgift. Även detta är ett uttryck för samhällenas strävan att förädla nöjeslivet. Och det är ju också på visst sätt en kamp mot det osunda nöjeslivet och ett försök att bjuda folket ädlare nöjen.

Vi kunna också peka på föreläsningsverksamheten, som arbetar med statsunderstöd och kommunala bidrag i stor utsträckning, och hurusom dessa föreläsningsföreningar vid sidan av den direkta föreläsningsverksamheten ofta även lägga an på att anordna konserter och musikaftnar, som naturligtvis äro avsedda att vara till förströelse för bygdens befolkning.

Jag menar alltså, att samhället redan har tagit ställning till denna sak på sådant sätt, att det engagerat sig för stödande av förädlade nöjen och således tager direkt del i kampen mot de sämre nöjena. Man kan ju då säga, att om riksdagen nu lägger skatt på dessa nöjen, som staten och samhället samtidigt, i många fall åtminstone, understödja med bidrag, så är det en inkonsekvens, som jag för min del vill konstatera och slå fast såsom varande någonting icke analogt med vanlig lagstiftning. Visserligen äro i den föreslagna lagen vissa undantag från skattens erläggande medgivna vid sådana anordningar, som avse att gagna allmännyttiga ändamål. Ett sådant medgivande är visserligen gjort. Men detta medgivande är satt i händerna på de kommunala organen, som ha att besluta, huruvida skatt skall erläggas eller icke. Under sådana förhållanden är det icke alls otänkbart, att det kan inträffa, att en förening, som arbetar med statsunderstöd eller bidrag från samhället, och som anordnar folkkonserter eller andra förädlade nöjen, blir i sin tur beskattad av samma kommuner. Detta förhållande menar jag visar på ett tydligt sätt, att vi äro ute på ett område, som är tvivelaktigt, om det är lämpligt att skattelägga. Jag har velat uttala mina betänkligheter mot just dessa inkonsekvenser, som man måste anse vara obehagliga och som man icke kan undgå. Och de visa här på ett område, där skatten icke kommer att verka i fördelaktigt syfte.

Detsamma blir förhållandet med de ideella föreningarna. Vi kunna icke nog starkt understryka — det vill åtminstone jag för min del göra — att de ideella föreningar, som sträva exempelvis för åstadkommande av folknkyrkerhet, och eljest humanitära rörelser för folkbildning och kunskapers spridande äro väl förtjänta av samhällets stöd och uppmuntran. Jag vill säga, att de utöva en samhällsgagnande verksamhet, som är allt erkännande värd. Att dessa förenin-

Ang.
föresl. om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.

[Forts.]

gar ha att kämpa mot ett ofta osunt nöjesliv, känna vi så väl till i bygderna. Vi veta att dessa ideella föreningar ha en svår kamp att kämpa.

Biograferna gå i sin verksamhet mycket hårt ut över de ideella föreningarnas verksamhet och draga till sig folk på grund av sina rafflande program. Under sådana förhållanden är denna kamp ganska ojämn redan nu. Att då införa skatt på de nöjen, som dessa föreningar anordna för att, samtidigt som de gagna det syfte, som de direkt verka för, vilja bereda befolkningen i samhället såväl som andra nytta och trevnad, det förefaller mig icke överensstämman med vad man skulle kunna vänta av staten eller samhället. Våra ideella föreningar kunna icke så begränsa sig, att de endast syssla med det ideella, utan för att utöva ideell verksamhet måste man också utöva materiell verksamhet. Våra lokaler ute i bygderna — nykterhetslokaler och folkets hus — äro ju byggda för att tjäna ideella syften. Men naturligtvis måste bakom dem stå en ekonomisk verksamhet. Under sådana förhållanden har föreningslivet ingenting annat att göra än att vända sig till och erbjuda folket nöjen, som även kan bereda föreningarna inkomster. Att man i så fall måste se till, att dessa nöjen hålla sig på den höga nivå, som är önskvärd med hänsyn till föreningarnas syften, är ju påtagligt. Jag anser därför, att om nu samhället skall skattelägga dessa ideella föreningar i deras verksamhet, om det så också är en ekonomisk verksamhet vid sidan av den ideella, då kommer det att inverka menligt på det fria föreningslivet. Vi se redan nu, hur konkurrensen är hård med de många biograferna och andra ekonomiska företag, som göras uteslutande för att bereda nöje.

Jag har i en motion till riksdagen i år särskilt pekat på, hurusom i det avseendet kampen är intensiv särskilt mellan biografväsendet och de fria föreningarna. Vi ha exempel på, huru i det avseendet våra föreningslokaler få utkämpa en svår konkurrens med biograflokalerna och i många fall få draga det kortaste sträet. Skola dessa föreningar, med vad de ha att bjuda på, såsom konserter och festligheter etc., beskattas lika väl som biograferna och andra nöjen, så blir naturligtvis konkurrensen ännu svårare och resultatet kanske därför ännu ofördelaktigare. Det säges visserligen här, att biografväsendet är hårdare beskattat och att man därför icke kan säga, att de äro likställda. Visst får man erkänna, att så är. Men å andra sidan spelar skattens storlek icke så avsevärd roll för biograferna, under det att en femöring mer i inträdesavgift till en sådan folkfest, som en förening anordnar, ofta kan spela ganska stor roll, då man där icke kan bjuda på de tilldragande nöjen, som andra kunna bjuda på.

Under sådana förhållanden menar jag, att kampen, i trots av att skatten är lindrigare på dessa nöjen, ändå blir sådan, att verkan icke blir till förmån för föreningslivet. Man skulle i det fallet kunna säga, att skatten borde framför allt läggas så, att den helt befriade det ideella föreningslivet. I syfte att ej så hårt drabba upplysnings- och uppfostringsverksamhet medgiver lagen visserligen myndigheterna rätt att befria anordningen för skattens erläggande eller medgiva beloppets användande till det ändamål anordningen avser att tjäna.

Men lagd i händerna på de kommunala myndigheterna, så kan man, med den erfarenhet vi ha från de kommunala myndigheternas sätt att behandla föreningarna, befara, att det icke kan bli så tillfredsställande, som man skulle kunna önska. Det är ju mänskligt, att då man handlägger ett ärende, man gärna vill lägga den syn på tingen, som man själv besjålas utav, och jag befara, att det kommer att inträffa, att tillställningar, som anordnas av en korporation eller av vissa personer, komma att befrias, under det att liknande tillställningar, som avse att tjäna ett annat syfte och anordnas av andra korporationer, bli skattelagda. Det är påtagligt, att ett sådant förfaringsätt vilket lagen ger rum för, icke kan vara överensstämmande med billighet och rättvisa. Jag befara följaktligen, att möjligheten till befrielse icke kommer att erbjuda någon avtrubning av de missförhållanden, som jag här påvisat, utan att de trots detta komma att uppstå.

Man kan även befara, att det införes ett nytt tvisteämne inom det kommunala arbetet. Jag tänker särskilt på, huru personligt en kommun kan komma att handlägga dessa saker. Det är ju känt, att man från vissa rörelser mera behärskar de kommunala arbetet än från andra rörelser, och följaktligen kan det förhållandet uppstå, att en viss förening befrias från skatt för alla sina anordningar, under det att liknande anordningar bli skattelagda, när de äro avsedda att tjäna ett annat syfte. Dessa förhållanden menar jag kunna medföra, att det uppstår en del slitningar inom kommunerna, som åtminstone enligt min mening icke är skäl i att uppmuntra. Det är påtagligt, att när ett samhälle självt skall behandla dessa ärenden, som så intimt beröra dess invånare, så blir denna skatt, som ju är indirekt, icke alls smaklig för en del personer, under det att andra vilja utnyttja den för att skaffa inkomster åt samhället. Därigenom kan det uppstå kommunala slitningar och tvister, som icke är skäl i att uppmuntra.

Jag anser därför, att om man låter denna skatt utgå för ett vidsträckt område, exempelvis landstingsområdet, så bortföle den där personliga handläggningen av ärendena, som eljest så lätt blir förhållandet i det kommunala. Man kan också räkna på större auktoritet bakom den myndighet, som skall handlägga dessa ärenden, om det blir för ett landstingsområde. Denna befogenhet, som är medgiven åt dem, som få uppbära skatten, — att kunna befria vissa anordningar från skatt — kan lika bra uppehållas av landstingets förvaltningsutskott, som av den kommunala myndigheten.

Jag vill också peka på, att jag i det avseendet har förenat med mitt avslagsyrkande den tanken, att detta förslag, då det ett annat år återkommer, skall taga hänsyn till de ideella föreningarna, så att mindre undantag kan förekomma, så att man på ett bestämdare sätt kan fastslå, vilka nöjen som skola befrias från skatt eller icke. När så sker, bli anledningarna till prövning av eventuella undantag färre, och landstingens förvaltningsutskott så mycket lättare kunna utöva detta uppdrag.

Skatten är ju en indirekt skatt, en konsumtionsskatt på visst sätt. Det är påtagligt, att det därför icke är något nöje att införa den, och jag befara, att den icke skall mottagas i samhällena med någon

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

odelad sympati. Under sådana förhållanden är det givet, att, under det antagandet att kommunerna själva skola få handlägga denna sak, så kommer den icke att tillämpas i den utsträckning, som eljest kunde ske.

Det finns också här ett förhållande, som man har anledning att beakta, då man skall bedöma denna lags verkningar. Det är påtagligt, att den största skatteintäkten kommer till de större städerna, där ju de egentliga nöjesetablissemangen äro förlagda, och för övrigt till de städer i landsorten, som äro centrum för nöjeslivet. Resultatet blir, då det är den omgivande landsbygden, som även frekventerar nöjena i dessa städer, att landsbygdens folk får skatta till städerna, och de utgifter, som offras på nöjeslivet, gå delvis såsom skatt direkt till städerna. Det är icke som det bör vara, utan det verkar alltför ojämnt. De medelstora städerna, som förut haft gott om skatteobjekt, få ytterligare ett skatteobjekt, och den glest befolkade landsbygden har ingen nytta av detta, utan den närmast kringliggande landsbygden får erlägga sin skatt till staden. Ett sådant förhållande anser jag icke bör införas. Om i stället skatten ginge till landstinget och således lades ut på ett vidsträckt område, så skedde därigenom en utjämning åtminstone inom den egna provinsen.

Jag vill även i detta sammanhang erinra om de stora utgifter, som landstingen fått vidkännas under kristiden. De äro om någon i behov av nya skatteobjekt, så att de åtminstone få några nya inkomster att fylla de stora utgifter de haft. Detta förefaller mig vara något, som här bör iakttagas, särskilt med anledning av att det föreligger vid denna riksdag en kungl. proposition om en annan kommunal skatt, som skulle kunna komma kommunerna till godo i stället för denna kommunala nöjesskatt. Det är fråga om att införa skatt på aktieutdelning, och det är ju huvudsakligen dessa städer, som kan komma i åtnjutande av nöjesskatten, som skulle komma att njuta frukterna även av denna aktieskatt. Under sådana förhållanden menar jag, att de städer och samhällen, som kunna på sitt vis vara i behov av en ny skatteälla, få detta behov tillgodosett genom denna aktieavkastningsskatt. Jag menar, att det skulle rent av bli för mycket av det goda, om man, samtidigt som man lägger dit en aktieskatt, också lägger dit en nöjesskatt. Det har framhållits av departementschefen vid föredragningen i statsråd av denna proposition, att denna skatt skulle avse att komma de skattetyngda kommunerna till godo. Jag får för min del säga, att jag hyser icke någon tro på, att den kommunala nöjesskatten, som här är fråga om, på något sätt bidrager till lindring av skattebördan för de mera skattetyngda kommunerna. I det avseendet blir det de mera centrala samhällena, särskilt de förut med skatteobjekt rikligen tillgodosedda medelstora städerna, som komma i åtnjutande av dessa skatteintäkter. Och de äro icke alltid att hänföra till de mera skattetyngda kommunerna, utan de mest skattetyngda kommunerna äro kommunerna på den glest befolkade landsbygden. Därför kommer icke nöjesskatten att på minsta sätt avhjälpa svårigheterna med avseende på skatternas ojämna fördelning. Och under sådana förhållanden anser jag, att detta syfte, som sålunda

angivits att skatten skall tjäna, kommer icke att ernås. Därför finnes också där ett skäl att avslå förslaget nu, då man skulle bättre vinna detta syfte med att göra skatten till en landstingsskatt.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Då så är förhållandet och man som sagt likväl har utsikt till att få en kommunal skatt ändå, som skall kunna tillgodose städernas behov, så anser jag, att vi nu kunna avslå denna kungl. proposition om kommunal nöjesskatt och i det fallet hoppas på, att herr statsrådet skall till ett kommande år återkomma med förslag, utarbetat i det syfte som jag här anför, samtidigt som det blir lagt så, att det huvudsakligen kommer att tjäna landstingens behov och möjligtvis även kommunernas till den del, som med hänsyn till uppbörd och dylikt kan vara påkallat.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den kungl. propositionen såväl som utskottets förslag.

Med herr Zander förenade sig herr *Jönsson* i Fridhill.

Herr *Engberg*: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att man så till vida kan giva den förste ärade talaren rätt i hans uppfattning, att det är en egendomlig anordning detta, att framställningar, som behandla en och samma sak, skola hänvisas till olika utskott, att med andra ord, som här är fallet, vi inom konstitutionsutskottet skola hava under behandling en proposition angående kommunal nöjesskatt och samtidigt inom bevillningsutskottet en motion angående statlig nöjesskatt. Jag tror, att man måste för framtiden söka få en ändring till stånd i dessa förhållanden, så att sambörande motioner i dylikt avseende komma att behandlas i ett och samma utskott.

Båda de föregående ärade talarne hava tydligen gått fram på en och samma huvudlinje, så till vida som de båda ställt sig tämligen avvisande till tanken på nöjesskatt över huvud taget, och för det andra att de icke velat vara med om att lägga denna skatt, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, som en kommunal nöjesskatt. Herr *Sjölander* menade, att den borde hava varit en statsskatt. Den siste ärade talaren menade, att den borde hava varit en landstingsskatt. Men om man något granskar de resonemang, som fördes av de båda ärade talarne, så skall man finna, att den argumentering, som förebragtes, är knappast hållbar. Kanske springer detta mest i ögonen, om man lägger märke till de motsägelser, vartill särskilt den siste ärade talaren gjorde sig skyldig. Han anmärkte, att den omständigheten, att man lägger denna skatt som en kommunal skatt, är obehaglig, därför att det kommer att ställa landsbygden i efterhand i förhållande till städerna. Han vill hava möjlighet att undvika, att till nöjesstäder närgränsande bygder beskattas av dessa städer. Men han glömde i hela den argumenteringen, att de särskilt stora nöjesstäderna äro just de svenska städer, som icke deltaga i landsting. Om man alltså lägger denna skatt som en landstingsskatt, så finns det ingen möjlighet för landstingsområdet kring den

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

ifrågavarande staden, som icke deltagar i landsting, att få någon-
ting med av beskattningen av därvarande nöjesliv, som dock, enligt
vad herr Zander själv betonade, huvudsakligen var förlagt till
städerna. Redan på den punkten slår han alltså sig själv på fingrar-
na i sitt resonemang.

Men han gör det än vidare. Han säger: skatten är en indirekt
skatt och som sådan obehaglig. Jag kan giva honom rätt däri, att
skatten just såsom indirekt har en odiös karaktär liksom alla indi-
rekta skatter. Men han synes i sitt resonemang förgäta, att om
man lägger skatten som landstingsskatt, så blir, såvitt jag kan se,
den undgängliga följden, att denna skatt blir *obligatorisk*. Ty in-
föra vi den en gång som landstingsskatt, så skola vi icke tänka oss,
att där blir några som helst undantag, utan då kommer den att
genomföras över hela linjen och få till praktisk följd, att den blir
obligatorisk. Men då borde väl också den föregående ärade talaren
inse, att skattens karaktär av indirekt blir ännu odiösare, ännu obe-
hagligare.

Han resonerar vidare som så, att han icke har förtroende för
de kommunala myndigheterna, som skulle handhava detta. Men å
andra sidan menade han, att landstingens förvaltningsutskott skulle
hava möjlighet att här lämna befrielse på framställning av de kom-
munala myndigheterna. Han har alltså förtroende till de kom-
munala myndigheterna, då det gäller att göra framställning, om
befrielse skall äga rum eller icke, men han har icke förtroende till
dem, när det blir fråga om att dessa kommunala myndigheter själva
också skulle få *avgöra* saken. Den ståndpunkten röjer en inre mot-
sägelse, som låter ana, att hela argumenteringen var ganska svag.

Nu förklarade han vidare, att det skulle vara en inkonsekvens,
att staten å ena sidan giver anslag till och uppmuntrar exempelvis
konserter och vissa orkesterföreningar o. d., men å andra sidan är
med om att pålägga en dylik kommunal nöjesskatt. Men han med-
gav själv, att det fanns i förslaget bestämmelser, som dock tydde
på, att man här skulle kunna befria i det särskilda fallet. Och jag
vill betona, att det resonemang, han sedan förde, när han sökte
avvärja den invändningen genom hänvisning till att det skulle vara
kommunala organ, som skulle vara avgörande, och att det därför
skulle bliva si och så med tillämpningen, det resonemanget stupar
på det sakförhållandet, att dessa kommunala myndigheter hava
ofantligt mycket större möjlighet än t. ex. landstingens förvalt-
ningsutskott att pröva det särskilda fallet och att avgöra på helt
annat sätt, huruvida anledning till befrielse föreligger eller icke.

Herr Sjölander tycktes luta åt den uppfattningen, att kom-
munerna skulle frestas att stödja nöjen i större utsträckning än
förr och att det här skulle uppstå ett nöjesbehov, som han uttryckte
sig, som icke förefinnes. Den synpunkten kan jag för min del icke
förstå. Jag är alldeles övertygad därom, att någon frestelse att sär-
skilt gynna några dåliga nöjen icke skall komma ifråga från kom-
munernas sida, därför att en dylik kommunal nöjesskatt kommer
att påläggas, utan jag är snarare övertygad därom, att just i sam-

band med denna kommunala nöjeskatt det skall givas de kommunala myndigheterna en större anledning än förr att något mera ingående, än vad hittills varit fallet, granska arten av de nöjen, som där komma i fråga.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Men de båda föregående ärade talarne tycktes också hysa den uppfattningen, att en beskattning av nöjeslivet över huvud taget skulle vara något, som man bör draga sig för. För min del får jag bekänna, att jag icke kan instämma i den synpunkten. Även om denna karaktär av indirekt skatt skulle verka obehagligt, så får jag dock å andra sidan säga, att en beskattning av nöjeslivet har för mig karaktären i *viss mån* av dessa lyxskatter, som man även med den uppfattning, man från det håll jag representerar har om skatteväsendet, dock kan giva sin anslutning.

Jag ber att vidare få påpeka, att den uttryckliga bestämmelse, som finnes här i 1 §, att »till nöjestillställning hänföres icke tillställning, som tjänar vetenskapligt ändamål eller anordnas i undervisnings- eller uppfostringssyfte», vrider ju utan vidare vapnet ur händerna på dem, som i likhet med herr Zander frukta, att man här skulle komma att onödigtvis beskatta även *förädlande* tillställningar.

I alla händelser har jag varit med om att avgiva en liten reservation till utskottsbetänkandet. Det har nämligen enligt min mening icke varit riktigt, att man från beskattning undantagit de s. k. basarerna. För den, som känner till landsbygdens nöjesliv, är det ju icke obekant, att basaren där spelar en mycket stor roll som den stående nöjestillställningen, låt vara att den å andra sidan plägar tjäna ett nyttigt ändamål. Men i regel är den samtidigt en nöjestillställning av första ordningen, där en mängd folk från den kringliggande nejden sammanträffar för att roa sig. Det förefaller mig då oriktigt, att man undantager dessa basarer, som kunna tjäna som typ för vad man kan kalla de sammansatta nöjena. Ty jag ber herrarna lägga märke till att sådant detta lagförslag är lagt, så finns det ingen möjlighet, om man har ett sammansatt nöje, att beskatta de olika däri ingående anordningarna, därest det hela bär en gemensam rubrik, som icke faller under denna första paragrafs bestämmelser. Om alltså inom ramen av ett dylikt sammansatt nöjeskomplex ingår det ena och det andra, som isolerat skall vara skattebelagt, men genom att man tager en inträdesavgift för det hela under annan rubrik detta förvandlas till något annat, så är det uppenbart, att man icke med denna lags bestämmelser kan beskatta vederbörande nöje. Det förefaller mig då oklokt att undantaga dessa basarer, som tjäna såsom typ för dylika sammansatta nöjen. Man skall nämligen draga sig till minnes, att det finns möjlighet för anordnarna att icke taga inträdesbiljett till själva basaren och låta kommersen gå där utan någon inträdesavgift och nöja sig med förtjänsten på vad som där göres i den ena eller den andra nöjesavdelningen. Jag tror, att i samma mån som man tar inträdes-

Ang.
förförordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

biljett till en basar, så har man ett erkännande från anordnarnes sida, att det betraktas såsom mer eller mindre ett nöje.

Jag kan icke heller underlåta att be att få åtminstone till protokollet antecknat, att jag känt mig mycket tveksam med avseende på konserterna, tveksam så till vida, att det för mig har varit en fråga, om man icke på något sätt borde hava framhållit, att den omständigheten, att en konsert får t. ex. ett visst religiöst inslag, icke bör utan vidare befrias från beskattning. Jag tänker särskilt på de konserter, som anordnas av Frälsningsarmén och andra föreningar, där man framträder med en musikalisk prestation inför allmänheten mot inträdesbiljett, men där man giver ett litet inslag av någonting annat, som gör, att det faller under vad man brukar kalla andaktsövning. Enligt min uppfattning borde man hava på något sätt försökt få en beskattning av dessa konserter, där de hava en så klar karaktär av konsert, som ofta är fallet.

Alltså, herr vice talman, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag till lydelse av 1 § med den ändring av mom. c), som föreslås i den av mig och några av mina partikamrater avgivna reservationen.

Herr Andersson i Nacka: Herr vice talman! Då det är min avsikt att yrka avslag på utskottets hemställan och ett sådant avslagsyrkande redan framkommit, skulle det ju kunna anses onödigt att taga till orda i denna fråga. Men då jag icke kan instämma i den motivering, som presterats för avslagsyrkandet, lika litet som i den motivering, som finnes i reservationerna, har jag ändå ansett mig böra säga några ord.

Herr Zander har redan påpekat, hurusom denna nöjesskatt kommer att på visst sätt verka orättvist, då det huvudsakligen blir städer och stadslignande samhällen, som hava möjlighet att upptaga densamma, men det visst icke därmed är sagt, att befolkningen i dessa stadssamhällen ensam betalar skatten, utan även den kringliggande landsbygden i stor utsträckning får bidraga därtill. Denna olägenhet undanskaffas icke, som redan här blivit påpekat, genom att förvandla skatten till en landstingsskatt. Ty vi skola komma ihåg, att de största städerna icke deltaga i landsting, och det blir otvivelaktigt i dessa större städer, som den största nöjeskatten kommer att inflyta.

I den utredning, som föregått denna proposition, har visats, att i Danmark kommer mer än hälften av hela nöjesskatten på huvudstaden och på landsbygden endast en tiondedel. Jag är övertygad om att förhållandena skulle bliva någonting liknande här. Men lika litet som det är Köpenhamns innevånare, som betala hela skatten i Köpenhamn, lika litet blir det innevånarna i Stockholm, som skulle betala hela skatten dit utan den kringliggande landsbygden skulle också i mycket stor utsträckning bidraga till denna skatt. Sådana samhällen som t. ex. Solna med sina många municipalsamhällen, där de kommunala skatterna tillsammans med landstings- och vägskatten i vissa fall uppgå till 15 kronor per bevill-

ningskrona, skulle få betala skatt i Stockholm, där i alla fall kommunalskatten är betydligt lägre.

Men det är icke detta, som varit i huvudsak avgörande för mig och som har gjort, att jag yrkat avslag. Det finnes även andra skäl, som enligt min mening äro starkare. Det har såväl i utskottets yttrande som i propositionen framhållits, att anledningen, varför man tillgriper denna skattekölla, är det behov av ökade inkomster, som från det allmännas sida föreligger. Men det är ganska intressant att se, hur olika meningarna varit inom utskottet, var dessa ökade inkomster bäst behövas. Utskottsmajoriteten har ansett, att det är primärkommunerna, fyra reservanter anse, att det är landstingen, och en femte reservant anser, att det är staten, som behöver den ökade inkomsten. Men även utskottsmajoriteten har något lutat åt det hållet eller åtminstone ansett att någon del av skatten i en framtid bör komma att tillfalla staten och landstingen. Utskottet säger nämligen i sin motivering på sid 16, »att det kan framdeles befinnas lämpligt att låta en nöjesskatt ombildas så, att vissa därigenom uppkommande inkomster även skulle komma landstingen och staten till del».

Denna oklarhet tyder på, att det icke varit själva behovsprincipen, som varit avgörande, utan man har resonerat så, att nöjen äro en lyx, och därför böra de beskattas, eller kanske man rent av ansett, att nöjen äro något ont, som man skall försöka förhindra eller försvåra genom att beskatta dem. Har man den uppfattningen, att nöjen äro lyx, kan jag mycket väl förstå dem, som gått med på bifall till detta förslag. Men jag har en annan uppfattning; jag anser icke, att nöjen äro en lyx, utan jag anser nöjena vara något, som ingår i det mänskliga behovet och varförutan människan icke kan leva en människovärdig tillvaro.

Man säger, att nöjena hava utbredd sig så ofantligt på sista tiden och att nöjesbegäret ökats. Jag undrar, om detta är riktigt. Visserligen hava nöjena antagit en annan karaktär nu än tidigare, men jag tror, att även tidigare har det förekommit nöjen i tämligen stor utsträckning. I min barndom — jag har framlevat min barndom långt ute på landsbygden — förekommo i min hemtrakt inga som helst offentliga nöjestillställningar, men nog fanns det nöjesliv ändå. Ungdomen samlades varje lördags- och söndagskväll om sommaren på logen och om vintern i storstugan i bondegårdarna och dansade hela natten, och de äldre, som icke deltog i dansen, hade sina kalas. Det var julkalas, som förekommo nästan varenda dag under en hel månads tid, och om sommaren var det slätterkalas, skördekalas, ostkalas och alla möjliga slags kalas. Ingen kan väl neka till att även dessa tillställningar voro nöjestillställningar, fastän av en annan karaktär än de, som man nu har för avsikt att beskatta.

Då jag således har den uppfattningen, att nöjena icke äro lyx utan något, som ingår i det mänskliga behovet, följer därav också, att jag anser det lika orättvist att beskatta nöjen, som det är orättvist att beskatta något annat, som ingår i det mänskliga behovet,

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

t. ex. den mat, som vi äta. Båda dessa slag av skatter verka synnerligen orättvist, ty de verka progressivt nedåt, så att de, som ha den minsta bärkraften, få betala den största skatten. Ifråga om föreliggande förslag är det i mycket hög grad fallet, det skall man finna, om man granskar de olika detaljerna.

De nöjestillställningar, som beräknas lämna den största inkomsten, äro biografföreställningarna. Enligt utredningen skola dessa föreställningar komma att inbringa ungefär två tredjedelar av hela skatten. Man skulle därför nästan kunna kalla denna skatt för biografskatt. Men vilka är det nu, som besöka biograferna? Jo, just de fattigaste, som icke ha råd att betala några dyrare nöjestillställningar. Och det skulle bli de, som finge betala största delen av dessa två tredjedelar av skatten, som skulle komma på biograf-föreställningarna.

Ser man på de andra slag av nöjestillställningar, som det här är fråga om, finner man först konserter. Det har redan förut talats så mycket om denna sak, att man kanske nu icke behöver vidare orda om densamma. Jag finner i likhet mer herr Zander, att det är tämligen egendomligt, att kommunerna skola få rätt att beskatta sådana företag, som staten i vissa fall måste understödja, för att de skola komma till stånd, och som i andra fall anordnas av folkbildningsföreningarna och alltså indirekt understödjas av både stat och kommun. Jag tror föröfrigt, att det är ganska sällan några sådana konserter anordnas för att skapa vinst åt anordnarna, utan anordnas de någon gång så, att de lämna överskott, går i allmänhet detta överskott till välgörande ändamål.

Ungefär detsamma kan sägas om opera- och musikaliska föreställningar. Jag känner icke så noga till, om sådana operaföreställningar förekomma i större utsträckning. Här i Stockholm förekomma de väl icke annat än på kungl. operan. Nu veta vi, att kungl. operan för varje år går med betydande förlust, och att riksdagen varje år får lämna stora anslag för att täcka denna förlust. Om nu Stockholms stad får rätt att beskatta operan, betyder detta endast, att riksdagen får höja sitt anslag, då ju operan i så fall skulle gå med ännu större förlust.

Nu kan man invända, att det här icke är meningen att beskatta själva nöjesföretagen, utan att det är allmänheten, som besöker dessa tillställningar, som skall beskattas. Skatten skall nämligen läggas på inträdesbiljetterna. Jag undrar emellertid, om detta i verkligheten är riktigt. Om ett företag redan förut går med förlust, undrar jag, huruvida man icke där redan har höjt priset på inträdesbiljetterna till en gräns, som icke kan överskridas. Jag tror icke, att det skulle vara möjligt att höja priset på operabiljetterna något utöver vad som för närvarande är gällande, utan den föreslagna skatten skulle komma att gå ut över operan, och riksdagen finge täcka den större förlusten, som komme att uppstå därigenom, eller också får operan försöka taga igen det på annat sätt, nämligen genom att nedbringa kostnaderna för föreställningarna och därigenom försämrå sitt program.

Ungefär detsamma gäller om teatrarna. Dessa hava icke möjlighet att få sina förluster täckta genom statsmedel. Beträffande dem måste helt visst denna skatt gå ut över programmen. Den kommer alltså att inverka på programmens kvalitet.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Nu kan väl i alla fall ingen med denna skatt försöka hindra dessa nöjen, som jag skulle vilja beteckna som ädlare sådana, såsom konserter, opera- och teaterföreställningar, utan det är väl i stället så, som det också sades av en person inom utskottet, att de, som besöka dessa tillställningar, äro i en sådan ekonomisk ställning, att de ha råd att betala skatten. Det kan ju var riktigt. Sorgligt nog är det så, att dessa ädlare nöjen i stor utsträckning äro förbehållna de förmögnare, och de mindre bemedlade ha endast mycket sparsamt tillfälle att besöka desamma, därför att de äro för dyrbara. Men ingen kan väl vilja försvara detta system, utan tvärtom gå väl strävandena i den riktningen, att man vill försöka förbilliga dessa ädlare nöjen, för att därigenom bereda en större allmänhet tillfälle att deltaga i dem. Beskattar man dem, blir det givetvis ännu omöjligare för de mindre bemedlade att kunna besöka dessa ädlare nöjestillställningar och få njuta av verklig god konst.

Den enda grupp av nöjestillställningar, jag skulle vilja vara med om att beskatta, är den, som anges under punkten d) nämligen baler och danstillställningar. Men jag tror, att det är omöjligt att komma åt dessa tillställningar, ty det finns alltid kryphål, genom vilka man kan komma undan lagen. Jag minns mycket väl, hur det gick till på ett ställe på landsbygden, där det dansades om lördagsaftnarna. Det blev klagomål från befolkningen i grannskapet, därför att dess nattro blev störd. Dessa klagomål gingo till polismyndigheterna, och de togo sig före att förbjuda danstillställningarna. Men följden blev endast, att ungdomen, som hade deltagit i dessa offentliga danstillställningar, bildade en nöjesförening, och så dansade man både lördags- och söndagsnätterna till klockan fem på morgnarna. Det blev ett ohyggligt liv, så att ägaren till lokalen måste till slut ingripa och förbjuda dem att fortsätta med dessa tillställningar. Jag tror, att förhållandet skulle bli tämligen enahanda, om man försökte beskatta dessa danstillställningar. Man kommer därigenom att leda in dem på andra banor; det kommer icke längre att bli offentliga danstillställningar, till vilka allmänheten har tillträde, utan det kommer att bildas enskilda föreningar, som anordna danstillställningar, vilka bliva fullkomligt okontrollerade, och det kommer att draga ned dessa tillställningar till något ännu sämre, än de för närvarande äro. Ja, det är just min största farhåga beträffande denna skatt, att nöjeslivet i sin helhet kommer att dragas ned, och i många fall är jag övertygad om att det icke kommer att gå, såsom beräknat är, att skatten lägges på dem, som besöka dessa tillställningar, utan den kommer att läggas på själva nöjesföretagen, och det kommer att inverka på programmen och sänka dessas kvalitet.

Nu invänder man, att denna skatt endast är föreslagen såsom en frivillig skatt; kommunerna äro icke tvingade att upptaga skat-

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

ten. Men därmed är icke mycket vunnet, ty om en kommun skulle uraktlåta att upptaga skatten, innebär detta icke, att nöjestillställningarna komma att bli billigare i de kommuner, som sålunda underlåta att upptaga skatten, än i grannkommunerna, som upptaga densamma, utan resultatet blir endast, att i den kommun, där skatten icke upptages, blir det nöjesanordnarna, som i stället taga denna skatt.

Herr vice talman! Av vad jag sålunda anført framgår tydligt, att jag icke kan instämma i den motivering, som framförts av dem, som tidigare yrkat avslag, ej heller i motiveringen till de reservationer på avslag, som åtfölja utskottsbetänkandet. Jag får därför inskränka mig till att yrka bifall till dessa reservationers slutyrkande eller med andra ord yrka avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Sollefteå och *Berglund*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Thorsson*: Herr vice talman! När jag hör den värtalighet, som utvecklas i denna fråga, står det så levande klart för mig, att vilka nya skatter man än vill komma och begära, så finnas alltid mycket goda skäl, varmed man kan motivera, att dessa skatter icke allenast äro obehövliga utan framför allt skadliga. Men med samma levande intresse söker man också hävda behovet av att stat och kommun fullgöra sin skyldighet mot alla de institutioner, som ha anspråk på dem.

De som här talat för avslag å skatteförslaget, hava gjort denna skatt mycket större och farligare, än den är. Herr Zander har talat för avslag, därför att han vill ha skatten lagd som en landstingsskatt. Det anser han vara en bättre anordning och finner landstingens förvaltningsutskott vara en särskilt lämplig församling att pröva, huruvida man i olika kommuner inom landstingsområdet skall kunna medgiva befrielse, på sätt utskottet föreslagit, åt vissa kategorier av tänkta skattebetalare. Jag skulle dock vilja ifrågasätta, om man verkligen för denna skatteinkomst bör pålägga landstingens förvaltningsutskott en plikt, som skulle påkalla, att landstingens förvaltningsutskott måste sammanträda minst en gång i veckan för att pröva gjorda framställningar.

Om man över huvud taget vill upptaga en kommunal skatt, så förefaller det mig vara riktigast att låta primärkommunen avgöra, i vilken utsträckning man skall lämna befrielse från bestämmelserna. Det är ju ändå så, att kommunerna icke enbart hava fördelar av dessa nöjestillställningar utan även vissa obehag och det synes mig då riktigt att de även få uppbära och behålla den inkomst som den ifrågasatta skatten kan inbringa. Resonemanget om att vissa kommuner taga stora inkomster av dessa föreställningar, till vilka andra kommuners skattedragare få betala en särskild tribut, synes mig i hög grad överdrivet, men denna olägenhet kvarstår i viss mån även om landstingen få denna skatt med den skillnaden att i senare fallet primärkommuner behålla obehaget men lämna ifrån sig skatteinkomsten

till den större kommunen landstinget. Denna skatt var ursprungligen tänkt som en ren statsskatt, och man hade beräknat, att den skulle giva mellan 2 och 3 miljoner kronor. Men av denna skatteinkomst skulle då kommunerna få 10 % i inkassoprovision. Jag tyckte att detta var en olämplig anordning och jag resonerade som så, att skola dessa tillställningar beskattas, så bör inkomsten därav oavkortad tillfalla kommunen, i all synnerhet som kommunernas anspråk på skatter särskilt på sista tiden vuxit i en alldeles speciell grad.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
Forts.

Herr Andersson i Nacka anförde, att inom konstitutionsutskottet rått en mycket stor skiljaktighet i uppfattningen om vad denna skatt egentligen skulle användas till, och detta tog han till intäkt för att yrka avslag på det föreliggande förslaget. Men jag skulle vilja säga, att det är icke konstitutionsutskottets medlemmar som ha avgörandet inom kommunerna i allmänhet, även om de vid prövningen här haft var och en sitt lilla önskemål, utan när det kommer att prövas i det verkliga livet, så blir det andra människor, som komma att taga hand om prövningen. Det bör således icke vara avgörande för kammarens ledamöter, huruvida de vilja bifalla förslaget eller ej, att det rått olika meningar inom konstitutionsutskottet. Det är, som bekant, nästan alltid olika meningar inom detta utskott, som ju är sammansatt för att pröva konstitutionella frågor och som en följd därav mera återspeglar de partipolitiska synpunkterna inom riksdagen. Om ett så sammansatt utskott en gång får en skattefråga att avgöra och där råder olika uppfattning om hur man egentligen skall förfara, så menar jag, att detta icke bör vara avgörande för det slutliga beslutet om hur denna sak skall ordnas.

De talare, som särskilt talat emot denna sak, ha betonat, att de samhällen, som skulle få dessa inkomster, redan förut ha stora skatteobjekt. Ja, det kan ju vara riktigt, att de ha stora skatteobjekt. Men vi skola ändå icke fördölja för oss, att på dessa kommuner vila mycket stora kommunala uppgifter, som de hittills enligt min uppfattning icke löst på ett sådant sätt, som egentligen ålegat dem, men som man icke kan låta vara olösta i fortsättningen. Jag tänker nu särskilt på bostadsfrågan. Det kan väl ingen förneka, att dessa stora och medelstora stadskommuner *framför* en hel del andra kommuner ha en ofantlig uppgift ifråga om att ordna sin bostadsfråga. Om man då genom en skatt, som visserligen dessa kommuner få den största inkomsten av, kan på något sätt bidra till att underlätta bland annat ordnandet av en sådan fråga som denna, så är detta i och för sig ingenting, som graunkommunerna kunna hava någon berättigad anledning att göra anmärkning emot. Trångboddheten i t. ex. huvudstaden gör sig ganska kännbar för hyresgästerna även i graunkommunerna.

Jag vill säga herrarna, att ni visserligen under den närmaste tiden kunna få pröva svårigheten av att ordna den kommunala beskattningen. Men den stora kommunalskattereformen kan taga längre tid att förbereda, än vad vi vid ett hastigt bedömande tro, och innan riksdagen fattar beslut angående denna stora reform bör man icke förakta de inkomster, som man kan få in som ett bidrag till ord-

Ang.
förförordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

landet av kommunernas ekonomiska angelägenheter. Jag tror därför, att kammaren skulle handla klokt och förutseende, om kammaren bifölle utskottets förslag. Utskottet har gjort en ändring i Kungl. Maj:ts förslag, som jag betraktar såsom en förbättring, nämligen att det i § 2 mom. 2 bestämts, att kommunen skall för visst fall eller »beträffande vissa slag av ifrågavarande tillställningar» kunna göra undantag. Genom denna undantagsbestämmelse har man speciellt för att tillgodose den synpunkt, som på ett mycket varmt sätt företrädes av den ärade talaren från Nacka, tagit hänsyn till alla berättigade intressen.

Medan jag har ordet, vill jag rätta ett litet fel, som den ärade talaren gjorde sig skyldig till. Det förhåller sig icke på det sättet, att vi för operan ha något direkt anslag i budgeten. Operans styrelse har nämligen fått rättighet att inrätta ett lotteri, och inkomsten av detta går till en fond, varav avkastningen användes till tyllande av operans anspråk på ökat anslag. Dessutom har operan direkt från hovstaten ett visst anslag, som den delar med Dramatiska teatern. Spörsmålet om att på budgeten uppföra vissa bestämda anslag till operan kan snart nog bli aktuell, men i så fall kommer nog att med dessa anslag bli förbundna en skyldighet för operan att åtminstone vid vissa föreställningar hålla sådana priser, att även mindre bemedlade kunna komma i tillfälle att njuta av denna konst.

Det har anförts som en inkonsekvens att skattlägga tillställningar som åtnjuta statsunderstöd för att bedriva sin verksamhet. Om man kan träffa vissa gränssfall, där man så att säga gör sig skyldig till en viss inkonsekvens, får väl dessa enstaka fall icke vara avgörande för uppfattningen om hela denna lagstiftning. Jag får verkligt säga herrarna, att om det ändock gällde operan och andra högt bildande tillställningar så skulle jag vara mycket tveksam om jag mot dessa skulle tillgripa nu ifrågavarande skatter, men det synes mig icke riktigt, som en del talare tyckas vilja göra, använda operan såsom medel för att avvända skatten från biograferna, för min del finner jag det vara alldeles i sin ordning att exempelvis beskatta biografverksamheten. Jag kan icke tillägna mig den uppfattningen, som somliga talare tycktes hava, att biograferna uteslutande utöva en uppfostrande verksamhet. De kunna måhända arbeta sig fram till det, men jag tror, att man för närvarande icke utan vidare får sätta likhetstecken mellan biografföreställningar och uppfostrande verksamhet. Det kan där även bjudas på andra saker, som icke äro precis av angenämaste slag.

Emellertid ber jag, herr vice talman, att få anhålla, att kammaren ville biträda utskottets förslag i föreliggande fråga.

Herr Norman: Herr vice talman! Jag har vid förevarande utskottsutlåtande fogat en blank reservation, med anledning varav jag vill yttra några ord.

I olikhet med en föregående talare, som ansåg det fullständigt oriktigt, att lägga skatt på nöjestillställningar, enär han hade den uppfattningen, att dessa vore nödvändiga för en människovärdig till-

varo, har jag alldeles samma uppfattning, som utskottet uttalat i ingressen till sitt utlåtande med dessa ord: »I likhet med Kungl. Maj:t hyser utskottet den uppfattningen, att beskattningen av utgifter för nöjen är synnerligen lämpad att tagas i anspråk för tillgodoseende av det offentligas behov av ökade inkomster.» Jag är i denna fråga fullt ense med utskottet, och likaså är jag ense med utskottet i avseende på ett senare i utlåtandet gjort uttalande, att »dyrtiden kommit att utöva ett synnerligen betydande tryck på kommunernas ekonomi» och att »det synes vara av oavvisligt behov påkallat att på något sätt ställa till deras förfogande möjligheter att med nya inkomstkällor möta detta tryck». I detta hänseende anser utskottet, att en kommunal nöjesskatt skulle vara synnerligen ändamålsenlig. Men när utskottet sedan kommer till det resultatet, att avkastningen av denna nöjesskatt skulle vara ägnad att lätta trycket för de hårdast betungade kommunerna, så anser jag, att utskottet därvid frångått, vad denna ingress i utlåtandet egentligen givit anledning att vänta. Om skatten endast tillfaller de kommuner, inom vilka dessa nöjestillställningar anordnas, så kommer den lättnad, som dessa inkomster medföra, att i regel tillfalla kommuner, som lida under ett mindre hårt skattetryck än övriga. Det är väl i regel så, att städer och större kommuner med bättre kommunikationer ha flera skatteobjekt och mindre skatt per bevillningskrona än landsbygdens kommuner utanför desamma.

Av den senaste upplagan av Statistisk årsbok ser jag, att medelutdebiteringen för städerna ännu så sent som 1917 icke uppgår till mer än 6 kr. 61 öre per bevillningskrona. Om man däremot med detta jämför utdebiteringen i en del landsbygdskommuner, visar det sig, att denna i regel är väsentligt högre. Jag har en liten uppgift rörande utdebiteringen hemma i mitt län, där man kommit till utdebiteringar, som låta nära nog otroliga. Om jag går till Öland och ser på utdebiteringen på landsbygden där, uppgå i mångfaldiga kommuner dessa till 18 kr., i många fall över 20 kr. per bevillningskrona. Här förekommer det utdebiteringar, som uppgå t. ex. för Persnäs kommun till 21 kr. 10 öre, för Källa kommun till 23 kr. 90 öre, för Hultestads kommun till 25 kr. per bevillningskrona o. s. v. Dessa kommuner skulle icke få någon som helst lättnad i sitt ekonomiska betryck genom en dylik nöjesbeskattning. Den skulle tillfalla centralpunkterna, såsom större stationssamhällen, städer och annat, där dessa nöjestillställningar anordnas, vilka anordningar draga till sig publik även från den kringliggande landsbygden, kanske innebyggare i synnerligen hårt betungade landskommuner.

En sådan anordning, som utskottet föreslagit, synes mig därför icke vara avsedd att möjliggöra en lättnad i det tryck man velat åstadkomma en lättnad uti. Denna lättnad skulle i stället enligt mitt förmenande kunna ske därigenom, att denna nöjesskatt uttoges genom statens försorg och staten på lämpligt sätt fördelade den så, att en verklig lättnad i de mest betryckta kommunernas ekonomi kunde åstadkommas. Jag har därför inom utskottet hävdad den uppfattningen, att en nöjesskatt bör utgå, men läggas på ett sådant sätt, att

Ang.
förordning om
nøjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

den uttages genom statens försorg och användes t. ex. till lättandet av hårt betungade kommuners ekonomi eller på annat lämpligt sätt.

Mot detta har nu invänts, att det gäller ett nytt och oprövat område, varför man kan behöva skaffa sig erfarenhet, och att sedan erfarenhet vunnits i framtiden, skatten kan omläggas till att bli vad man på en del håll önskar, en landstingsskatt eller en statsskatt. För min del har jag då hyst farhågor för att, om man infört en skatteform, som ger ett visst antal kommuner en skattekälla, och det sedan efter ett eller annat års förlopp — kanske flera års förlopp, om en långt gående utredning skall föregå denna omläggning — är fråga om att fråntaga dessa kommuner en skatteinkomst, som de vant sig vid, utan att ge dem ersättning för en förlorad inkomst, man kanske kommer i en ställning, som ingalunda är behaglig.

Om man nu emellertid på de grunder, som äro nog så vägande för införandet av denna skatt, vill gå med på utskottets förslag, bör det enligt mitt förmenande endast ske under den uttryckliga förutsättningen, att skatten är av provisorisk natur, och att man därför icke får för framtiden bygga på att den skall uteslutande tillfalla kommunerna.

Utskottet har ju visserligen i motiveringen sagt: »Utskottet vill ingalunda bestrida, att det kan framdeles befinnas lämpligt att låta en nöjesskatt ombildas så, att vissa därigenom uppkommande intäkter även skulle komma landstingen och staten till del». Alltså ligger häri i viss mån en tanke på att framdeles låta skatten bli en statsskatt eller landstingsskatt. Jag vill synnerligen kraftigt understryka den punkten och med styrka hävda, att om andra kammaren, i likhet med vad första kammaren redan gjort, godtager utskottets förslag, bör det ske under den uttryckliga förutsättningen, att detta beslut endast är av provisorisk natur, och att en utredning snarast möjligt bör göras för att inom den närmaste tiden komma till ett annat resultat — en utredning, som bör gälla nöjesskattens omläggning till en statsskatt samt frågan, huru därav härflytande inkomst bör användas på lämpligt sätt, t. ex. för lättande av de hårdast betungade kommunernas ekonomi.

Under denna uttryckliga förutsättning och med det förbehåll, jag angivit, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr L e a n d e r: Jag vill, herr vice talman, icke bläsa upp denna fråga till att bli en stridsfråga mellan stad och land, som den ärade talare, vilken här öppnade debatten, ville göra densamma till. Därför är väl frågan alltför liten.

Den skatteutjämning, som är så nödvändig, lär icke nöjesskatten, som ändå kommer att inbringa en jämförelsevis liten summa, kunna åstadkomma. Men skall man tala om en skatteutjämning, är det klart, att skatten bör bli en statsskatt och icke en landstingsskatt, såsom åtskilliga reservanter inom utskottet påyrka. Dessa ärade reservanter erkänna själva, att de tillställningar, varom det här är fråga, i synnerhet förekomma i de större städerna, och att det

alltså blir dessa, som få inhösta större delen av skatten. Tänker man på Danmark, är det Köpenhamn ensamt, som inhöstar omkring $\frac{2}{3}$ av den nöjesskatt, som där är införd, och landsbygden och de övriga städerna få alltså nöja sig med $\frac{1}{3}$. Såsom bekant och såsom herr Engberg redan framhållit, deltaga de större städerna här i landet icke i landstingen, och följaktligen få landstingen, även om denna skatt kommer att utgå såsom en landstingsskatt, se största delen av densamma gå sig förbi. Herr Zander har velat skydda det förädlade nöjeslivet, såsom han säger, men icke lärers detta skyddas eller främjas därigenom att skatten, såsom han påyrkar, blir en landstingsskatt. Det har framhållits, att den i så fall måste bli obligatorisk, och då komma även de nöjen, han vill ha fritagna från skatten, säkerligen att beläggas med sådan.

När man nu här framhållit, att om primärkommunerna en gång få hand om denna skatt de icke skola vara sinnade att släppa den ifrån sig, ber jag att få erinra därom, att det är riksdagen, som beslutar i den saken, och icke primärkommunerna själva. När man hunnit vinna tillräcklig erfarenhet rörande skatten, dess uppbärande, kontroll o. s. v., finns det ingenting, som hindrar, att skatten ombildas till en landstingsskatt eller statsskatt, allt efter som det finnes lämpligt. Det har också nu utskottet uttryckligen framhållit.

Första kammaren har, som bekant, med ganska stor majoritet antagit utskottets förslag. Skulle nu denna kammare följa de reservanter eller dem, som yrkat avslag på utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition, kommer det säkerligen att draga icke bara ett utan två år, ja, kanske ännu längre tid, innan vi få denna nöjesskatt, och under tiden kommer mycket vatten att rinna bort utan nytta. Alla skäl tala för att även denna kammare nu biträder utskottets förslag och fattar samma beslut som första kammaren, på det att vi en gång måtte få denna skatt, som är ganska välbehöflig och måste anses såsom rättvis och billig.

Beträffande det yrkande, som framställts av herr Engberg och hans medreservanter, att under mom. c i § 1 jämväl ordet »basar» skulle införas, är det naturligtvis av underordnad betydelse, om så sker eller icke. Enligt förslaget kan befrielse från skattens utgörande vinnas icke blott för vissa fall utan även beträffande vissa slag av ifrågavarande tillställningar, och då basarer nu i allmänhet anordnas i välgörande syfte, får man taga för givet, att vederbörande kommuner komma att befria dessa tillställningar från skatt i ganska stor utsträckning. Det torde alltså till undvikande av onödiga besvär vara skäl i att följa Kungl. Maj:ts förslag även därutinnan och låta basarerna vara fria. Men därpå hänger icke förslaget öde, utan vill man nödvändigt ha basarerna med, går det naturligtvis för sig, fastän jag icke finner det nödvändigt eller behöfligt, då det, som anordnas i välgörighetssyfte, väl ändå bör vara befriat från skatt.

Herr Engberg talade vidare om åtskilliga tillställningar inom Frälsningsarmén o. s. v., där han jämväl tyckte, att skatt borde

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

förekomma, fastän han icke gjorde något yrkande därom, och därför finns det icke något skäl för mig att nu inlåta mig på den saken.

För att icke draga ut på debatten längre, då densamma redan nu blivit ganska lång, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla punkter.

Herr K ä l l m a n: Herr vice talman! Jag vill till en början framhålla, att skattefrågornas förberedande behandling inom riksdagen icke under nuvarande förhållanden är tillfredsställande, all den stund en motion, som avser nöjesbeskattning, remitteras till bevillningsutskottet, men en proposition, som rör samma sak, till konstitutionsutskottet, och en proposition, som avser skyldighet för vissa inkomstgrupper att erlägga skatt, och berörande ungefär samma kommuner som den förevarande propositionen, remitteras också till bevillningsutskottet, en proposition, vilken borde ses i sammanhang med den nu förevarande. Detta beror emellertid icke på något som helst felaktigt förfarande från riksdagens sida, utan på grundlagens bestämmelser härvidlag. Beträffande den nu föreliggande propositionen är det nämligen regeringsformen § 57 andra stycket som tydligt bestämmer vart den skall remitteras. »Huruledes särskilda menigheter må för egna behov sig beskatta, bestämmes genom kommunallagarna, vilka av Konungen och riksdagen gemensamt stiftas.» Det är emellertid en olägenhet, att skattefrågor, så nära besläktade med varandra som åtskilliga av de vid denna riksdag föreliggande, skola förberedande behandlas inom olika utskott. Häråt kan nu ingenting göras. Den ifrågavarande propositionen har kommunallags natur och måste följaktligen behandlas av konstitutionsutskottet.

Jag vill för min del därefter framhålla, att då man principiellt yrkar avslag på en skatt av det slag, det här är fråga om, förstår jag mycket väl skälen därtill. Men går man principiellt på ett bifall, har jag mycket svårt att förstå dem, som vilja göra skatten till en statsskatt eller landstingsskatt. Jag skall icke bli mångordig, men vill framhålla några synpunkter, varför jag för min del vill ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag.

En statsskatt av detta slag skulle ovillkorligen medföra en ganska dyrbar apparat för penningmedlens uppsamling och för kontrollen över att envar verkligen erlade den skatt han skulle erlägga. Det blir säkert alldeles för dyrbart för staten att hålla sig med denna skatt, då den skulle ge ofantligt litet. Därom är jag övertygad.

Det är ju möjligt att tänka sig skatten anordnad som landstingsskatt, och att man således medger landstingen rätt att upptaga skatt på nöjen. Men jag undrar, om det blir riktigt bra det heller. Det är ju en hel mängd kommuner och företrädesvis sådana, som hava skatteobjekt av detta slag, som icke deltaga i landsting. I Stockholms län har man till exempel mitt i länet Stockholms stad. Där finnas nöjena och alltså skatteobjekten, men i

länets finns det mycket obetydliga sådana, och jag tror därför, att det icke skulle löna sig för länets landsting att begagna sig av en fakultativ rätt att upptaga nöjesskatt. Jag tror icke den ens skulle betala omkostnaderna.

Ang.
förrordning om
nøjesskatt.
(Forts.)

Om man går den väg, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, och medger kommunerna rätt att upptaga en sådan skatt som den här ifrågavarande, kan det i vissa fall bliva någon mening med densamma. Det kräves då icke så dyrbara anordningar för skatteupptagning och kontroll, som om staten skulle taga intäkterna, eller om den högre kommunen skulle göra det. Rent kommunalt har man lättare att anordna skatteupptagning, än vad som är möjligt för staten eller landstingen, ty de nuvarande kommunala myndigheterna torde i allmänhet räkna till även för denna uppgift. och det är en omständighet av betydelse.

Vidare skulle jag vilja framhålla, att den omständigheten, att icke alla kommuner hava skatteobjekt av detta slag, icke bör få hindra de kommuner, som verkligen hava objekten i fråga, att få taga upp skatt på desamma. Jag tycker för min del, att det är mycket rimligt. Det gäller ju redan nu, att det finns kommuner, som hava ett visst slags skatteobjekt, som andra icke hava, men de, som äro utan, få naturligtvis finna sig i den belägenheten. Jag erinrar om tillvaron av skogsaccisen. Det är rätt många kommuner, som icke hava möjlighet att få in ett enda öre av skogsaccis, men icke klaga dessa på de kommuner, som hava rätt att taga upp intäkter genom skogsaccislagen.

Jag tillät mig under en debatt vid urtima riksdagen 1918 vädja till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet att så fort som möjligt framlägga förslag till kommunal inkomst- och förmögenhetsskatt, och jag gjorde detta med hänsyn till åtskilliga kommuners synnerligen betryckta läge, då utgifterna stegrats alldeles oerhört under kristiden — visserligen ha antalet bevilningskronor växt, men skatterna hava likväl stigit i mycket oroväckande grad. Statsrådet kunde då icke svara »ja» till den vädjan, som jag framställde, men han lovade, att vad som var möjligt att framlägga för 1919 års riksdag skulle komma, och vi hava nu fått förslag till kommunal aktiebeskattning, ävensom det förslag, som nu föreligger till kamrarnas behandling i dag.

Detta är en utväg för de svårast betryckta kommunerna att i någon mån komma ur sitt nödläge. Jag vill särskilt erinra om bostadsfrågan i städer och stadsliknande samhällen och vilket gränsöst svårt läge, som den frågan befinner sig i på grund av kända förhållanden. Ingen människa kan nu bygga till rimliga priser, och om det förekommer någon folkökning, genom inflyttning eller eljest, vilket ju verkligen är fallet i en del samhällen, vet man icke, var man skall göra av människorna. Ligger det då icke nära till hands att tänka sig, att om riksdagen bifaller utskottets förslag, de kommuner och städer eller andra orter med sammanträngd befolkning, vilka begagna sig av den rätt, som lagen medger, reservera de influtna medlen och på så sätt få bidrag till lösande av bostads-

Ang.
förrordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

frågan. Det är för mig det avgörande skälet, varför jag för min del kan gå med på utskottets förslag.

Jag vill slutligen blott mot herr Norman framhålla, att de Ölandskommuner, som han har talat om, med sin höga utdebitering, skulle icke vinna ett enda öre i skattelindring, därest utskottets förslag avsloges. Den saken bör vara klar för oss alla. Därtill kommer dessutom, att, om man också anordnar denna skatt, så att landstingen få rätt att taga upp den, betyder den *utjämning* i skattebördan mellan ett läns kommuner, som det här kan vara fråga om, också så orehört litet, så att det knappast ger kommunerna någon skatteutjämning. Utjämningen i den kommunala skattebördan vinner icke med sådana medel, som att landstingen få rätt att upptaga en nöjesskatt. Det är ett palliativ. En verklig och önskvärd sådan utjämning vinnes därigenom, att den högre kommunen åtager sig att avlyfta från primärkommunerna en del av de uppgifter, som nu påvila dem. I sådant avseende yrkade jag förra året att fattigvårdskostnaderna skulle fördelas landstingskommunvis och vissa primärkommuner därigenom få en avsevärd lättnad i sin skattetunga, men herrarna ville icke var med på det.

Jag vill, herr vice talman, med stöd av det lilla, som jag nu haft äran anföra, yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Molin* i Dombäcksmark.

Herr *Persson* i Tofta: Herr talman! Debatten har pågått så länge, att jag skall försöka yttra mig kort. Jag kan hålla med herr Källman om att det är olämpligt med den dualism som i vissa avseenden råder i det att en skattefråga behandlas av bevillningsutskottet och en närbesläktad sådan av konstitutionsutskottet, men konstitutionsutskottet har sin uppmärksamhet fäst på detta förhållande, och det är väl att antaga, att det redan under denna riksdag kommer med en framställning om rättelse beträffande dessa oegentligheter.

I fråga om det utskottsutlåtande, som nu behandlas, nödgas jag yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som på utskottets hemställan. Jag kan nämligen icke som herr Leander finna den här föreslagna anordningen rättvis och billig. Jag har litet annorlunda anspråk på rättvisa och billighet än han i detta fall. Jag är icke nöjd med att skatten skall tillkomma primärkommunerna, utan jag har ansett, att den borde tillkomma större enheter, och därvid har jag närmast tänkt på landstingsområden. Nu är det möjligt, att det kan vara förenat med vissa olägenheter, och i så fall har jag heller intet emot att skatten skall tillkomma staten.

Det kan ju icke förnekas, trots vad som sagts här, att de samhällen och de kommuner, som skulle få de största intäkterna av den här ifrågasatta skatten, redan på förhand äga både de talrikaste och mest bärkraftiga skatteobjekten. Utskottet har väl också haft en känsla av att det icke varit en så synnerligen stark ståndpunkt, som det intagit, och därför vinkar det i detta utlåtande med att det framdeles kan befinnas lämpligt att låta nöjesskatten ombildas så, att viss del därav

även skulle komma landsting och staten till del. Det är emellertid min övertygelse — med stöd av erfarenhet, som jag haft från föregående tillfällen — att har man en gång slagit in på en särskild väg, är det mycket svårt att komma ifrån den. Har skatten en gång förvandlats till kommunalskatt, kommer den att förbli det även framdeles. Det är tämligen säkert.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Nu har herr finansministern och likaså herr Källman pekat på hur behövlig denna skatt skulle vara för att råda bot på de svåra missförhållandena beträffande bostadsbristen. Ja, det är ju ett behjärtansvärt ändamål, men vad är det, som garanterar, att skatten blir använd just till detta? Det finns ingenting i utskottsutlåtandet eller propositionen, som anger, att skatten skall användas till sådana ändamål.

Vidare har det sagts, att om det bleve statsskatt, skulle kontrollen och uppbörden bli synnerligen dyrbar, så att det icke skulle bli så mycket kvar, utan skatten skulle mest få gå åt till dylikt. Det finns emellertid ingen grund att bygga dylika påståenden på. Det är kort sagt endast lösa antaganden. Det finns ingen utredning därvidlag. Man kan ju säga, att det erfordras uppbörd och kontroll även vid en kommunalskatt, och kanske det icke blir så mycket billigare detta.

Som förhållandet är, skall jag icke upptaga kammarens tid längre, utan nödgas jag yrka avslag på såväl utskottets hemställan som på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Henrikson: Herr vice talman, mina herrar! Sedan jag begärde ordet, har egentligen från andra håll anförts ungefär vad jag tänkt framhålla, och jag kunde mycket väl avstå från ordet. Av hälsoskäl har jag varit förhindrad att deltaga i utskottets förhandlingar, och följaktligen har jag icke heller varit i tillfälle att deltaga i behandlingen av detta ärende.

Större delen av utskottets ledamöter tyckas anse det vara lämpligt att införa den ifrågavarande nöjesskatten. När man betänker, hur man i dessa dagar och dessa tider med ljus och lykta sökt efter skatteobjekt, kan jag icke finna annat än att detta just är ett synnerligen lyckligt sådant, helst som man vet att folk i allmänhet inte äro så noga med styvrarna när det gäller nöjen och det i regel icke tyckes spela någon rol om en teater- eller biografbiljett kostar några ören mer eller mindre. Om jag således är fullt enig med utskottet därvidlag, att vi böra införa nöjesskatt, kan jag däremot icke följa utskottet, då det gäller skattens användning. Skulle vi antaga det föreliggande förslaget, blir följden den, att några få stora kommuner, huvudsakligast de större städerna, komma att tillgodoräkna sig hela denna inkomst, då däremot en hel mängd små, i många fall mycket skatte-tyngda kommuner i landsorten inte komma i något som helst åtnjutande av denna skatt, vilket synes mig synnerligen oriktigt.

Under sådana förhållanden är det tydligt, att jag icke kan yrka bifall till utskottets förslag som det nu föreligger. Hade jag varit närvarande i utskottet, skulle jag med all säkerhet obetingat anslutit mig till herr Bellinders reservation, till vilken jag skulle vilja

Ang.
förrordning om
nöjeskatt.
(Forts.)

yrka bifall. Då detta emellertid är liktydigt med ett avslag, ber jag, herr vice talman, att få förena mig med dem som tidigare framställt yrkande om rent avslag.

Herr Hallén: Herr vice talman! Det har sagts, att den ifrågasvarande skatten är orättvis, därför att landsbygden kring de samhällen, där sådana nöjesetablissemang finnas, får lägga sin tribut till dessa förut ekonomiskt ganska välsituerade städer eller stadsliknande samhällen. Man menar, att skall skatten över huvud taget förekomma, borde det vara i sådan form, att den skulle jämnt fördelas även på sådana kommuner, där icke några sådana nöjesetablissemang finnas. Som det har erinrats från flera håll redan ett par gånger förut, är det icke någon ny princip, som man här har velat införa, utan man har hållit sig till den gamla, att inkomstobjekten skola skattläggas på den plats, där de befinna sig. Herr Källman har redan erinrat om detta beträffande skogsaccisen. Det har icke framställts krav vare sig från städer eller skogslösa kommuner att få någon andel av denna. Det har heller icke förekommit, att landsbygdskommuner hava propulerat att få någon del av den vinst, som uppstår genom fastighetstaxeringen i städerna, som når så höga belopp, och där ju till exempel fastigheterna i centralt belägna stadsdelar stigit i värde, beroende på att staden vuxit i omfång, vilket i sin tur just kan bero på en kringliggande kraftig landsbygd, som indirekt medverkat till stadens utveckling. Men icke komma dessa kommuner sedan och begära, att de skola ha någon andel i de skatter, som på grund av städernas utveckling eller fastigheternas värdestegring kunna upptagas. På samma sätt skulle man kunna tänka sig, att när vi få en lag om kommunal beskattning av aktier, de fattiga kommunerna, som herr Norman talade om, skulle kunna opponera sig däremot, därför att det antagligen ju icke finnes så värst stort antal aktieägare i sådana kommuner och dessa kommuner alltså icke genom denna skatteälla skulle få någon hjälp i sitt ekonomiska betryck. Jag menar, att man på detta sätt kommer till alldeles absurda konsekvenser.

När man dessutom vidare säger, att de kommuner, som ligga omkring orter, där det finnes nöjesetablissemang, bidraga till att ge de senare ökade inkomster så får man väl icke överdriva detta. Det är visserligen sant, att t. ex. landsortsborna gärna resa in till Stockholm för att roa sig — särskilt på Panoptikon, som är landsbygdens stora fröjd i huvudstaden bland mycket annat. Och nog är det sant, att låt oss säga i en del större städer rayonen av landsbygd och kommuner däromkring bidrar till befolkandet av danslokaler, teatrar och vad det vara må. Men man kan väl icke komma ifrån, att lejonparten av besöken och inkomsterna därav kommer ifrån ortens egen befolkning och icke från lustresande landsortsbor, som göra utflykter dit.

Dessutom säger man, att det är orättvist, att dessa kommuner, som icke hava några nöjesetablissemang, icke skola vara i tillfälle att komma i åtnjutande av denna skatt. Men man kan ju också säga, att är det fråga om en sådan kommun, där det icke finnes någon möjlighet att åstadkomma låt oss säga biografier eller dessa mindervärdiga

danstillställningar, då kan man också antaga, att det icke finnes så värst många personer i en dylik kommun, som resa bort till andra samhällen och där ödsla pengar på sådana nöjen. Så att icke kan man i den kommunen beklaga sig över att man måste taga pengar ifrån den egna kommunen för att öka den andra kommunens inkomster.

Ang.
förrättning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Det har erinrats om att möjligheten att omlägga skatten till landstingsskatt är påfallande stor, och jag behöver icke ytterligare stryka under detta. Men de städer, som icke deltaga i landsting, skulle ju vara oberoende av detta. Dessutom skulle, som herr Engberg framhöll, en sådan skatt göras obligatorisk, och detta är vanskligheter, som jag är säker om att denna kammare tvekar att vilja ge sig på med detsamma. För övrigt — det har också framhållits förut — om man icke kan göra skatten obligatorisk utan måste låta den vara fakultativ, då är det klart, att myndigheterna skulle väl få avgöra, huruvida den skulle vara fakultativ eller icke i respektive kommuner. Så har man talat om, att det skulle vara landstingens förvaltningsutskott, som skulle få avgöra detta. Men, om jag exempelvis tänker på mitt eget landsting och län, om förvaltningsutskottet i Vänersborgs län skulle avgöra, huruvida en kommunal nöjesskatt över huvud skulle utgå på ena eller andra sättet inom länet, så är detta en orimlighet, som är alldeles uppenbar.

Då är det naturligtvis större idé, att gå in för principen att göra denna skatt till statsskatt. Men, som också blivit erinrat om, då inträder den svårigheten, att den administrativa apparat, som därvid behöves, blir alldeles för stor och tungrodd och dyrbar. Och dessutom måste man räkna med, att då staten skall taga upp denna skatt överallt, måste den hava organ i kommunerna, som ombestyras detta. Vad skulle det vara för organ? Jo, exempelvis kommunalnämnderna. Då är det också klart, att om de kommunala organen i socknarna skulle hava detta om hand, så, för att påräkna både lojalitet och intresse från dessa organs sida, måste de kommuner, som de representera, också vara tillförsäkrade en andel i denna skatt, som är så stor, att dels den kommun, där kontrollen utövas, får en viss del för att stimulera intresset och medverkan ifrån kommunens sida, och dels hela denna administrativa apparat därmed kan betalas och underhållas. Då kan man sannerligen misstänka, att nettobehållningen av hela skatten blir så försvinnande liten, att man kan fråga sig, om det över huvud är mödan värt att sätta i gång en så stor apparat.

Jag anser därför, att man kan göra, som jag tror herr Norman antydde, nämligen bevilja denna skatt som ett provisorium, visserligen icke så, att skatten skall hava en provisorisk karaktär, men så till vida, att man efter ett eller annat års erfarenhet av verkningarna kan taga under förnyad omprövning, huruvida man möjligen kan tänka sig en omläggning av densamma i riktning mot statsskatt. Men att redan nu gå in för en sådan princip medför alltför stora vanskligheter. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Ang.
förrordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Jag har i likhet med herr Engberg och några andra tillåtit mig göra en liten reservation till första paragrafens tredje moment och yrkat på, att där även skulle inryckas basarer bland sådana här nöjestillställningar. Vi anse nämligen, att den omständigheten, att en basar eventuellt anordnas för välgörande ändamål eller i ideellt syfte, icke är det, som skall vara avgörande, utan själva nöjestillställningen som sådan. Och det får man säga, att det är skillnad på basarer. Det anordnas ofta basarer av ideella och religiösa föreningar, där man kanske har försäljning i basarstånd och annat. Men där förekommer i regel icke någon inträdesavgift, och de basarerna skulle då icke heller bli skattebelagda. De basarer däremot, som äro av sådan art, att man tar inträdesavgift, ockra ofta ganska mycket på förvärvsmomentet, och då kan man väl tycka, att de mycket väl kunna tåla beskattning. Därför hava vi ansett, att även basarer borde kunna skatteläggas.

Jag vill också, innan jag slutar, något förtaga verkan av den oro, som någon talare hyste för att icke religiösa konserter skulle bli beskattade. Det är alldeles klart och tydligt. Det står i första paragrafens första moment, att konserter bli beskattade. Om det hålles en kyrklig konsert, låt oss säga en kyrklig motetstafon i Oscarskyrkan i Stockholm, eller om frälsningsarmén håller en konsert i ett missionshus och det tas upp inträdesavgift, så bli dessa konserter skattelagda. Så sade någon — jag tror det var herr Engberg — att om man sticker emellan med en predikan eller ett uppbyggelseföredrag, skulle man undgå nöjesskatten. Jag tror, att kontrollen över dessa konsertanordnare skulle utövas av allmänheten själv. Ty antingen är syftet med en sådan tillställning rent religiöst och uppbyggande, och man blir bjuden på predikan. I så fall lär det nog näppeligen förekomma — det förstå vi — att man begär inträdesavgift till dessa tillställningar, som hava uteslutande religiös eller ideell karaktär. Eller också är verkligen syftet att man skall tjäna pengar, och då blir det en ren konsert, som naturligtvis kommer att beskattas. Jag tror därför icke det förefinnes skäl till farhågor för att icke även i det avseendet full rättvisa blir övad.

Så till slut också en annan erinran. Det har på ett och annat håll framkommit en ängslan för, att vissa nöjen eller förströelser av ideell natur skulle kunna råka ut för beskattning. Därvidlag vill jag erinra om att i lagen är inrymd möjligheten att befria sådana från skatt. Och vidare säger utskottet formligen ifrån i sitt utlåtande på sidan 16, längst ned: »Att ideella föreningars årsfester o. d., vilkas övervägande karaktär är av upplysande eller instruktiv natur, icke kunna anses falla under de med skatt belagda nöjena, finner utskottet uppenbart.» På mitt yrkande insköts denna sats i utskottets motivering, och detta skedde alldeles enhälligt. Man kan därför hoppas, att Kungl. Maj:t kommer att taga hänsyn till detta, då Kungl. Maj:t skall utfärda noggranna detaljbestämmelser om det sätt, varpå denna lag skall vinna sin tillämpning. Detta betyder exempelvis, att om en politisk organisation, nykterhetsorganisation, studiecirkel eller dylikt anordnar en årsfest eller aftonunderhållning,

vars öfvervägande moment är av upplysande, uppfostrande, instruktiv eller allmänbildande natur, låt oss säga sång, musik, föredrag, föreläsning eller deklamation, och vilken alltså alldeles otvetydigt har folkuppfostrande syfte, så kommer denna, även om därvid kräves inträdesavgift, att fritagas från beskattning. Dessa verkliga ideella nöjen riskera sålunda ingenting av den föreslagna nöjesskatten.

*Ang.
förordning om
nøjesskatt.
(Forts.)*

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som är föreslagen av herr Engberg.

Herr Jansson i Edsbacken: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet, fastän många talare förut yttrat sig. Eftersom jag tillhör utskottet, men icke i utskottet varit i tillfälle deltaga i den slutliga behandlingen av detta ärende, har jag nämligen här velat säga några ord.

Jag skall icke framkomma med några nya motiv, ty här hava ju redan framhållits många skäl både för och emot av samtliga talare, som uppträtt. Det tyckes dock, som om nästan alla vore eniga om att nöjesskatten bör införas. Mot detta har jag knappast hört någon invändning göras. Frågan gäller nu endast, om skatten skall tillföras kommunen, landstinget eller staten. Jag har vid den förberedande behandlingen i utskottet ställt mig på samma sida som herrar Zander och Persson i Tofta, vilka anse, att skatten för att åstadkomma en utjämning av skatteintäkterna mellan kommunerna rättvisligen borde tillföras landstingen. Ty det kan icke förnekas, att om denna skatt skall tillfalla kommunen, så kommer detta icke att verka i utjämningens syfte. Det är nämligen sannolikt, att de kommuner, som nu äro hårdast beskattade, icke komma i åtnjutande av några inkomster av den nya skatten, utan det blir i huvudsak de större samhällena och städerna, som få nytta därav.

Nu kan man ju tycka, att det då också blir dessa, som få släppa till medel till skatteintäkterna. Men det är dock icke så. Befolkningen i närheten av de större samhällena och städerna frekventerar kanske dessas nöjestillställningar lika mycket som dessa samhällens egen befolkning, utan att de få någon del i skatteinkomsten.

Jag skall därför i all korthet be att få ansluta mig till det yrkande, som gjorts av många föregående talare, nämligen om avslag på det föreliggande förslaget. Och jag motser, att frågan kommer igen nästa år. Jag vill dessutom säga, att skulle det förslag, som då kommer att framläggas, innebära, att skatten göres till stats-skatt, så har jag ingenting att invända däremot. Men helst skulle jag se, att den i utjämningens syfte bleve tillförd landstingen. Jag skall för närvarande endast be att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Persson i Björnsbyholm instämde häruti.

Herr Zander: Då det i den förda diskussionen av en del

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

talare framförts en del nya synpunkter mot vårt avslagsyrkande, må det tillåtas mig att yttra några ord.

Först vill jag därvid bemöta några synpunkter, som herr Engberg framhållit i sitt anförande. Han nämnde, att mina argument icke voro hållbara på den grund, att de större städerna icke skulle inbegripas i landstingen utan skulle stå utanför det förslag, som jag hade framställt, och således ändock få dra in sina intäkter från den omgivande landsbygen. Jag vill i anledning av detta säga, att det är påtagligt, att var man än vill lägga gränsen för skatten, om man ej gör nöjesskatten till en statsskatt, så uppstår det gränsfall, där en provins får lämna sin tribut till en annan provins eller stad, och att följaktligen någon fullständig utjämning av ställningen icke kan äga rum. Det är dock påtagligt, att ju färre enheterna bliva, ju färre bli också gränsfallen, och följaktligen bli de fall, som inträffa med avseende på de större städerna, så få, att man i detta fall icke kan säga, att argumentet alldeles brister. Jag anser, att dessa städer som utgöra egna landstingsområden i och för sig äro i behov av denna skatt och därför böra uppbära densamma. I detta avseende anser jag icke något brister i argumentet.

Vidare anfördes, att om denna skatt skulle bliva en landstingsskatt, skulle den därmed också bliva obligatorisk och därigenom mera odiös såsom en indirekt skatt. Det är nog sannolikt, att om skatten blir landstingsskatt, så blir den i realiteten obligatorisk. Men icke blir den mera odiös därför att den blir obligatorisk. Blir den fakultativ är det därmed ej sagt att den blir lagd på de bärkraftiga axlarna eller där man har förmåga att bäst bära den.

Vidare anförde herr Engberg, att han ansåg, att skatten vore att uppfatta som en lyxskatt, och att han på denna grund icke hade några betänkligheter att vara med om densamma. Jag ber för min del att få säga, att det förefaller mig ganska underligt, att man skall betrakta en sådan skatt fullständigt som en lyxskatt. Man behöver i det fallet endast exempelvis tänka på familjeförsörjarna, föräldrarna i bygderna, de veta, att den icke är en lyxskatt. De få med slantar till sina barn bidraga till denna skatt, icke i förhållande till förmågan att bära skatten utan den växer allt efter familjens storlek. Det går således icke att säga, att denna skatt är en lyxskatt för den som i detta fall vill utnyttja dessa nöjen.

Vidare pekar herr Engberg på, att basarerna också böra beskattas just med hänsyn till att det finns så många olika slag av basarer, och att man eljest lätt skulle kunna kringgå dessa skattebestämmelser, om man fritoge basarerna. Jag vill för min del säga, att basarerna i alla fall äro oskyldiga folknöjen som sådana. De äro väl den typ, som man använder i bygderna för att skaffa inkomster till ideella föreningar, och om det kan inträffa, att en sådan förening, vars syftemål man själv icke gillar, använder sig av basarer, så utgör den omständigheten snarare en bekräftelse på mitt påstående, att när de kommunala myndigheterna skola använda sig av denna skatt, kommer det att bli så, att man fritager sådana

tillställningar från skatt, med vilkas ändamål man själv sympatiserar, under det man skattlägger andra, som man icke har sympati för. Det är en svaghet uti lagen, att man icke kan uppdraga några tydliga gränser mellan var skattskyldighet skall inträda och var rätten till befrielse skall uppstå. Under sådana förhållanden kan det komma att bero av fullständigt godtycke av den kommunala myndigheten, där de styrandes personliga sympati för olika rörelser får sig uttryck. Herr Engberg gav själv uttryck däråt, då han på tal om frälsningsarméns och skytterörelsens basarer ansåg, att även dessa skulle vara beskattningsbara. Ja, så kommer det att gå undan för undan, det finns de, som anse lika säkert, att frälsningsarméns musikfester böra vara skattefria lika väl som exempelvis skyttebasarerna borde vara det, under det herr Engberg har en motsatt åskådning. Så komma meningarna att bryta sig överallt, och jag vill se resultatet av denna lag, om det icke kommer att bli ganska sorgligt just vid tillämpningen.

Herr finansministern anförde ett skäl emot att skatten skulle läggas såsom en landstingsskatt, nämligen emt i så fall skulle förvaltningsutskottet behöva sammanträda varje vecka för att pröva de ansökningar om befrielse, som kunde ifrågakomma. Det kan jag för min del icke förstå. Jag hyser verkligen den uppfattningen, att om man finge bestämmelserna så utvidgade, som jag ifrågasatt, nämligen att ideella föreningar över huvud icke skulle skattläggas, då skulle undantagen bli färre. För övrigt är det påtagligt, att förvaltningsutskott och landsting vid handläggningen av dessa ärenden skulle komma att ange vissa allmänna principer att tillämpas, och följaktligen skulle expeditionen av ärendena i och för befrielsen av de olika företagen bli ganska lätt. Landstingen komma att sätta upp vissa principer, som skola följas, oavsett om anordnaren heter Andersson eller Pettersson, och oavsett om det är en skyttebasar eller en frälsningsarméfest, så kommer efter hand en stadgad praxis att utveckla sig. Under sådana förhållanden är jag övertygad om, att de tillfällen, då förvaltningsutskottet skulle få pröva frågor om befrielser, icke bli flera, än att de hinna med det på de allmänna sammanträden, som numera hållas, och i varje fall om det skulle behövas några flera sammanträden, skulle intäkterna av skatten lätt nog uppväga kostnaderna härför.

Jag vill också påpeka, att samtidigt med att man ger landstingen denna prövningsrätt så komme skatten att höja sig rätt väsentligt över den låga nivå, som skatten skulle erhålla ifall den bleve en kommunalskatt. Det kan rent av ifrågasättas möjligheten av att kommunerna skola kunna komma att hava överseende med sämre, lägre nöjen, därför att de bringa inkomster till kommunen. Just de lägre nöjestillställningarna bringa de största inkomsterna. Vi, som i nykterhetsordnarna kämpa mot de sämre nöjena inom nöjeslivet, veta, att den kampen är till stor del beroende på den omständigheten, att de lägsta nöjena bringa de största inkomsterna. Lokalernas ägare t. ex. säga, att de, för att hålla sina lokaler ekonomiskt uppe, måste ge rum för de nöjen, som bringa de största inkomsterna oavsett arten

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

av desamma. Det kn därför ock tänkas att det kan finnas kommuner, där vederbörande kunna säga så här: ja, det gör icke så mycket, om vi tillåta dessa nöjen inom vårt område, de bringa dock så stora inkomster till vår kommunalkassa. Jag vill framhålla för herrarna detta, att vi måste taga denna omständighet i betraktande. Göra vi skatten däremot till en landstingsskatt, så komma icke dessa synpunkter att bli gällande.

Det har också framhållits, att kommunerna, särskilt de stora städerna, äro i stort behov av denna skatt, därför, att de måste ordna sin bostadsfråga. Ja, att dessa städer äro i stort behov att få sin bostadsfråga ordnad, måste jag naturligtvis erkänna. Men skall man då gå så till väga, att man skall ockra på de sämre lidelserna för att få stora inkomster för detta ändamål. då är man ute på ett plan, som jag icke vill vara med om, ett rent av sluttande plan. Jag vill erinra om, att när det gällde spritfrågan, har man kommit till det resultatet, att ju mer det dracks, ju större blev inkomsten och ju större blev följaktligen behållningen för det allmänna. Det är en sorglig erfarenhet, och det torde hava varit orsaken till att spritintresset blev så överhandtagande inom samhället, att man så ofta sett genom fingrarna med spriten på det hela taget. Man kan visserligen icke sätta likhetstecken mellan dessa två ting, men man kan dock komma till ett resultat, som delvis blir likadant som detta. Under sådana förhållanden anser jag, att städerna som sådana böra anlita sådana skatteobjekt, där man icke behöver ifrågasätta, att sådana konsekvenser skulle uppstå.

Det anfördes av herr Hallén också, att sådana principer borde tillämpas vid denna skatts uttagande, som man gör i andra avseenden, att de individer, som erlagga en skatt, skulle också få åtnjuta nyttan av skatten, och han hänvisade exempelvis till skogsaccisen, den kommunala fastighetsbevillningen o. s. v. Ja, det är just den principen, som också för mig är avgörande, herr Hallén. Jag är övertygad om, att den som utgör skatten får också mera nytta av skatten, om vi lägga den som en landstingsskatt, men jag är alls icke säker på att så sker om skatten blir en kommunalskatt. Hur ofta är det icke t. ex. så, som vi förut belyst, att landsbygdens befolkning får bidraga till städernas beskattning. Det finnes en mängd gränsfall, där nöjeslokalerna ligga i andra kommuner än den befolkning som besöker dem. Det finns städer, där folkparker och nöjesetablissemang ligga på landsbygden, och där följaktligen städerna skulle gå förlustiga intäkterna, om det bleve en kommunal nöjesskatt. I sådana fall skulle icke den kommunala nöjesskatten leda till det resultat, som herr Hallén vill hävda. Det blir givetvis en mycket större fördel här, om man utvidgade skatteområdet till det större landstingsområdet.

Nu säga några, att när det gäller att söka utjämna skattebördorna, så borde man göra skatten till en statsskatt. Ja, det är nog riktigt, och jag skulle följaktligen helt kunna gå på den vägen. Jag vill emellertid för min del säga, att om vi lägga den som en statsskatt, så bleve svårare att tillämpa lagen, därför att staten har knappast

något organ, som kan pröva befrielserna från skattens erläggande eller medgiva att skattemedel få användas till visst ändamål. Då bortfaller den anpassningsförmåga av lagen, som man skulle erhålla genom att göra den till en landstingsskatt. Under sådana förhållanden har jag stannat vid landstingsskatten, ehuru jag eljest givetvis skulle gått med på statsskatten, då denna erbjuder en större utjämning av det hela.

På grund av vad jag sålunda framfört och vad i övrigt anförts under diskussionen till förmån för de synpunkter, som jag omfattar, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr vice talman! Flera av de sista talarna ha velat hävda den uppfattningen, att denna skatt för kommunerna icke har något inflytande i utjämningssyfte. Jag vill gärna medgiva, att den i och för sig icke kan ha något större sådant inflytande. För att skatten skulle hava huvudsakligen en sådan uppgift är det klart, att det måste röra sig om större belopp än det här är fråga om.

Jag måste dock säga, att skatten i viss mån kan öva något inflytande i sådant syfte. Riksdagen har redan biträtt den principen, att vissa skattetyngda kommuner kunna erhålla direkt tillskott av statsmedel. I fjolårets budget beräknades 600.000 kronor till detta ändamål, i verkligheten utbetaltes 1.600.000 kronor, under innevarande år befarar jag att det kommer att åtgå minst 3.000.000 kronor i bidrag till skattetyngda kommuner. Det är nämligen en hel rad av kommuner, som befinna sig i den belägenheten att de måste komma in med begäran om direkt statsanslag. Vid sådant förhållande är det icke alldeles att förakta, om den skatte-källa, som här skulle erbjudas för en del kommuner, kan åstadkomma, att de icke komma att anmäla sig som direkta understödstagare från statskassan.

De rent moraliska fördelar, som, med biträdande av den senaste ärade talarens tankegång, att skatten först skulle läggas som landstingsskatt och sedan som skatsskatt, skulle vinnas, tror jag bli för dyrköpta, en hel del kommuner ha på grund av kristidsförhållandena kommit upp till abnorma behov av skatter som omedelbart måste täckas, och då dessa behov nästan direkt återspegla sig på statsskatten, har jag ansett mig skyldig att till riksdagens omprövning framlägga detta förslag, genom vilket man i någon mån kan lindra anspråken på statskassan. I sådant fall stå dessa frågor i samband med varandra. Vilja ni, mina herrar, hemfalla åt sådant principrytteri, att ni vilja avhända kommunerna den möjlighet de här hava att få in några ören till kommunkassan? Äro ni då säkra på, att ni inte få i er kronodebetsedel de kronor, ni nu skola spara genom att avslå nöjesskatten? Jag är icke alldeles övertygad därom; utan om ni i dag i andra kammaren avslå denna skatt, ha ni att vänta, att den kommer tillbaka i form av kronoskatt, så snart man beträtt

Ang.
förrättning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
Forts.)

den vägen, att man med kronoskatt skall hjälpa till att utjämna tyngden av de alltfjämt stegrade anspråken från kommunernas sida.

Jag vill därför allvarligt fästa herrarnas uppmärksamhet på att denna skatt icke i och för sig är alldeles verkningslös även ur ren utjämnings synpunkt. Det fattas bara, att en del av städerna nästa år skola befinnas vara i den belägenheten, att de nödgas komma in till statsmakterna med begäran om hjälp till betalande av kommunalskatt. Då säga herrarna, att det finns så tillräckligt med skatteobjekt, att ingen behöver befara detta. Det är icke tal enbart om skatteobjektens antal och storlek, utan det är tal om, att deras kommunalskatt redan nått en sådan höjd att de till följd av riksdagens redan fattade beslut äro berättigade att komma i åtnjutande av statsbidrag. Det bör besinnas, att kommunalskatten i de större städerna uttages icke enbart av de starkaste objekten utan av dagakarlen med lika hänsynslöshet som av miljonären på grund av reparationsprincipen.

Under sådana omständigheter har jag rätt, när jag säger, att man kan åtminstone antaga detta förslag på försök. Skulle man sedan tycka, att det är lämpligt att överföra denna skatt till landsingen eller till staten, har väl intet ont skett, om genom denna skattekölla vissa kommuner kunna befrias från att behöva gå in med begäran om statsunderstöd för reglerande av sina kommunala angelägenheter.

Herr Welin: Herr vice talman, mina herrar! Då jag är motionär i föreliggande fråga, skall jag be att med några ord få angiva de skäl, som föranlett mig att framlägga mitt förslag.

Den första ändring i den kungl. propositionen, som jag föreslagit, innebär, att den ifrågavarande skatten skulle vara obligatorisk i stället för fakultativ. Mot förslaget, att skatten skulle vara obligatorisk, har utskottet invänt bland annat, att skatten är en försöksskatt och därför bör anordnas på så smidigt sätt som möjligt; dessutom borde man taga hänsyn till lokala förhållanden. Det kan ju ligga viss sanning i bägge dessa omständigheter, det vill jag ingalunda förneka; däremot vill jag bestrida, att utskottets tredje skäl kan vara ens i någon ringa grad bärande, nämligen det, att det skulle finnas kommuner, som icke hava behov av skatter. Det har jag aldrig hört talas om, att det skulle finnas sådana kommuner; de torde i varje fall vara så få, att man vid lagstiftningen icke bör taga hänsyn till dem.

Skälen för mitt förslag, att skatten skulle bli obligatorisk, äro flera. Det förnämsta av dem är, att skatten icke blott skall vara en skatt utan också en regulator av nöjeslivet. Detta har herr finansministern tydligt och skarpt pointerat i sitt anförande till statsrådsprotokollet. Men är det så, att skatten skall vara en regulator av nöjeslivet, då är det också nödvändigt, att denna regulator kommer till användning på så regelmässigt sätt som möjligt och icke får godtyckligt handhavas av de olika kommunerna.

För övrigt kan jag icke frigöra mig från den meningen, att icke en hel del praktiska svårigheter kunna uppkomma därigenom att skatten göres fakultativ. Så t. ex. kan ovisshet komma att råda, när man skall bestämma det skattebelopp, som skall tilläggas inträdesavgiften.

*Ang.
förordning om
nöjeskatt.
(Forts.)*

Jag har slutligen pekat på, att den, som fått denna sak om hand för utredning, ursprungligen föreslagit en obligatorisk skatt. Jag tror, att de skäl han därvidlag andragit, äro fullt riktiga.

Jag nämnde, att ett av skälen, varför jag ville hava skatten obligatorisk, var, att den skulle vara en regulator av nöjeslivet. Detta har också varit orsaken till, att jag ävenledes föreslagit en annan gruppering av de olika nöjena än Kungl. Maj:t gjort. Det är en ofantlig skillnad mellan låt oss säga ett sådant nöje som en konsert och en kabaret. En konsert är, kan man säga, ett uteslutande gott nöje. Jag tror icke, att man går på en konsert för något annat än att genom den musik, som där bjudes, få en själsnjutning, en andlig njutning. Därför är det alldeles berättigat, att en sådan nöjeställning påföres blott en ringa skatt. Jag hade i mitt ursprungliga koncept till och med föreslagit ett uteslutande av konserterna från skatteplikt. Däremot, om vi gå till kabareter, maskerade och danstillställningar, så kan jag icke förstå, att man där kan få någon annan valuta än den, som ligger i själva nöjet. Då är det klart, att ett sådant nöje bör beskattas åtskilligt högre än ett, som är av så gott som uteslutande själsodlande art. Däremellan ligga emellertid en del saker och ting av mer eller mindre blandad art. I den kungl. propositionen föreligger emellertid en stor egendomlighet så till vida i fråga om klassificeringen, att Kungl. Maj:t sätter varietéer, kabareter, maskerader, baler och sådant före t. ex. kapploppningar, travtävlingar, uppstigning i luftballong och förevisning av djur. Jag tycker att detta är en bakvänd ordning. Förevisandet av ett menageri borde icke anses som en nöjeställning, som bör särskilt hårt beskattas. Jag tycker, att det snarare bör flyttas upp, liksom också kapploppningar och travtävlingar, vilka icke innebära bara nöje utan också avse en utveckling av hästmaterialet. Jag har sålunda funnit, att en annan gruppering än den av Kungl. Maj:t föreslagna är nödvändig, och jag har till och med föreslagit, att en fjärde sorts, hårdare beskattning bör förekomma på de allra lägsta nöjena. Utskottet har emellertid icke gått in på detta och det av ett mycket egendomligt skäl. Utskottet säger nämligen, att en sådan gradering skulle göra de nya bestämmelserna mera invecklade och svårare att tillämpa än de regler, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det må så vara, men jag kan inte förstå, att med fyra klasser i stället för tre det skulle bli sådan svårighet, att enbart detta vore skäl för avslag. Det torde kanske ligga andra skäl bakom utskottets hållning, som det icke velat uttala, ty det anförda kan icke vara nog skäl.

Jag har velat lämna denna motivering för mina förslag. Då jag funnit, att utskottet icke gått in på dem, och att endast några reservanter anslutit sig till desamma utan att göra något yrkande, vill

Ang.
förrordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

jag icke här nu göra något yrkande, och jag skall följaktligen icke besvåra herr vice talmannen med att framställa särskild proposition på mina förslag, utan jag får i stort sett ansluta mig till utskottets förslag. Jag vill dock förklara mig vara mest tilltalad av den reservation, som är avgiven av herr Oscar Olsson m. fl. i vilken reservation ingår även »basar». Det är nämligen på det sättet med basarerna, att de kanske äro landsbygdens egentliga och därtill kanske inte alltid så oskyldiga nöje. Skall man taga upp nöjesskatt på landsbygden, kan jag icke se annat, än att man får taga till basarerna.

Här har talats så mycket om, att landsbygden får så liten del av denna skatt. Det är fullt riktigt, att så är. Jag för min del vore därför mest benägen för att ifrågavarande skatt bleve stats-skatt. Det har emellertid anförts så många vägande skäl mot detta, och särskilt mot att denna skatt skulle genast göras till statsskatt, att jag för min del icke vill göra något yrkande i den riktningen. Jag vill icke bidraga till att fälla förslaget genom att göra ett sådant yrkande. Om jag därför nu ansluter mig till utskottets förslag med den ändring som föreslagits av herr Oscar Olsson m. fl., får jag uttala den förhoppningen, att när nästa revision av denna förordning förekommer, och den dröjer kanske icke så länge, hänsyn måtte tagas så väl till det förslag till klassificering, som jag i motionen framställt, som även till möjligheten av, att skatten kan helt göras till statsskatt.

Jag ber alltså, herr vice talman, att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr O s b e r g: Herr talman! Det var särskilt ett yttrande, som fälldes av herr finansministern, som uppkallade mig. Det var, när han påpekade, huru han ömmade för de stora centra med deras svårigheter att skaffa bostäder åt sina arbetare. Ja, det är naturligt, att var och en måste ömma för de förhållanden, som nu råda, i detta avseende, men jag undrar, om herr finansministern tänkt sig in i det rätta förhållandet, och om han överhuvud taget kan överskåda konsekvenserna av vad som skulle bliva följden, om vi i det evinnerliga hölle på med att utöka de stora städerna. Jag minnes från den tid, jag var i England, hur vederbörande strävade att så långt det stod i deras makt förmå befolkningen i de stora städerna att flytta ut.

Om vi tänka oss, att en nöjesskatt i huvudsak skall avse att avhjälpa bostadsbristen i de större samhällena, huru skall man då sedan kunna förmå folk att flytta ifrån dessa samhällen, och huru skall man kunna med fördel förlägga industrier ute på landsbygden? Nej, mina herrar, om man kunde komma därhän, att man försökte att fondera upp nöjesskatten till en fond, som kunde användas till bostadsbristens avhjälpan i städerna och till egnahemsrörelsens befrämjande, då kunde jag förstå, att detta var en uppgift, som hade värde. Då skulle t. ex. en industri, som ville flytta till landsbygden, kunna räkna på att få stöd av en sådan fond.

Här har innevarande riksdag väckts en motion av herr Mossberg, vari han föreslår, att industrierna skulle skaffa bostäder till sitt eget folk. Men tro ni, mina herrar, när man undan för undan söker hjälpa de stora städerna att få allt flera och flera bostäder, och då sålunda dessa möjligheter finnas för industrimännen att till dessa städer plocka till sig arbetare utan minsta utlägg, att det skall vara möjligt att intressera industrier att flytta ut på landsbygden? Vi ha alla förutsättningar att vidtaga sådana åtgärder, när landsbygden är tillräckligt elektrifierad och järnvägsnäten allt mera utbyggas. Man kan invända, att det är hamnplatser och sådant, som spelar in och som gör, att det blir mera fördelaktigt, att industrierna ligga i de stora centra. Detta är gott och väl, men det finnes industrier som icke ha behov av hamnplatser utan som kunna tillfredsställa sina kommunikationsbehov per järnväg.

Men nu säges det också, att kommunalskatterna ha sprungit i höjden alldeles ofantligt. Härvid kan man då göra en jämförelse mellan ställningen i Stockholm, varest denna skatt för närvarande utgör 6 kronor 75 öre per bevillningskrona, och huru förhållandena gestalta sig i vissa bygder, där man har ända till 20 kronor per bevillningskrona, och man skall då finna, att det icke är så farligt med Stockholm i alla fall. Det är vidare konstaterat, att 45 procent av landets kapitaltillgångar finnas i Stockholm. Varenda människa, som donerar, ihågkommer i alldeles för hög grad Stockholm med sin donation, så att man nu där sitter inne med 50 procent av landets donationer, och likväl kommer man och säger, att Stockholm behöver stödet av denna skatt för bostadsbristens avhjälpande. Men, mina herrar, jag tror icke på de där teorierna. När man vet, att kapitalet är koncentrerat där, tror jag, att man reder sig i alla fall. Vad är det, som gör, att dessa städer äro så trångbodda? Det är icke något mer eller mindre än den kapitalanhopning, som sker i dessa centra, det än den, som gör, att folk flyttar dit i alldeles för stor utsträckning. Det finnes icke någon annan orsak. Penningarna hopas där, och folk följer efter. Och då tror jag icke, att det är en sund politik att försöka utöka dessa kapitalanhopningar, utan man bör försöka att på ett sunt sätt distribuera dessa medel, som äro komna från produktionen; låt mera komma tillbaka till det produktiva området än vad som nu är fallet. Det tror jag är en sundare politik än om man försöker att gå den väg, som man här slagit in på. Jag tror, att det finnes tusentals personer från landsbygden, som varje dag besöka Stockholm, och det visar sig, att när de komma dit, roa de sig, och det är då vanligt, att de lägga sin tribut till denna nöjesskatt, och då menar jag, att Stockholm och de stora städerna reda sig utmärkt utan detta extra tillägg. Det är därför jag tror, att man bör betänka sig mer än en gång, innan man går att fatta beslut i enlighet med det förslag, som här föreligger.

Här har nämnts, att det skulle vara lämpligt, att denna skatt skulle tillfalla landstingsområdena. Jag tror icke detta, ty det bleve en lika orättvis fördelning som med det föreliggande förslaget. De

Ang.
förordning om
nöjesskatt.

Forts.

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
Forts

största centra stå utanför landstingsområdena, och då bleve det jämförelsevis små belopp, som dessa landstingsområden skulle få.

Det är därför, herr vice talman, som jag yrkar avslag på det föreliggande förslaget och hoppas, att frågan kommer fram en annan gång i ett bättre skick än den nu befinner sig uti. Jag är fullständigt med om att man i viss mån bör beskatta nöjestillställningar, men då bör man beskatta dem på sådant sätt, att denna beskattning blir till verklig nytta.

Med herr Osberg förenade sig herrar *Edberg, Jonsson* i Gumboda och *Olsson* i Ramsta.

Herr Norman: Ja, mina herrar, jag har icke för avsikt att hålla på så länge, varför propositionsropen äro tämligen överflödiga.

Här har från olika håll yrkats avslag på det föreliggande förslaget, och jag för min del skulle, såsom framgår av det yttrande, jag haft förut, nog kunnat gå med på avslagslinjen. Men nu vill jag ställa till mig den frågan: vad vinnes genom att nu avslå förslaget och, eventuellt, vad förlorar man genom ett avslag på frågan? Såväl de, som yrkat avslag, som de vilka i likhet med mig yrkat bifall, önska införandet av en nöjesbeskattning. Men de, som nu yrkat avslag, önska därjämte, att denna skatt skall tillfalla staten för att därigenom en bättre fördelning än den, som med det föreliggande förslaget skulle kunna ske, måtte kunna äga rum. Om man nu avslår det föreliggande förslaget, är det ju omöjligt att omedelbart åstadkomma en statsskatt. Om det föreliggande förslaget avslås, så åsyftar man därmed att få fram ett nytt förslag till den kommande riksdagen nästa år för att då kunna besluta en statlig nöjesskatt. Men om vi nu åter bifalla detta förslag under de förutsättningar, som jag för min del fogat vid detsamma, nämligen att man uttryckligen fastslår, att detta beslut endast är av provisorisk natur och att man snarast förväntar en utredning om denna skatts ombildning till statsskatt, så vinner man det, att en del kommuner få något med av denna nöjesskatt, som annars icke skulle komma dem till godo, och man vinner erfarenhet om skattesummornas storlek och vilken intäkt som kan komma det allmänna till godo genom denna skatts införande liksom om lämpligaste sättet för dess indrivande och därmed förenade kostnader. Har man då genom att bifalla utskottsförslaget berett sig möjlighet att skaffa sig erfarenhet om hithörande angelägenheter men i och med detta besluts fattande uttalat, att denna skatt snarast möjligt borde övergå till statsskatt, så har man tagit ett steg på vägen till uppnående av det mål, som jag tror hägrar för en mycket stor del av dem, som här yrkat avslag. Jag har icke hört mer än en röst, som uttalat sig mot själva tanken att införa en sådan skatt. Det var herr Andersson i Nacka, som icke ville vara med på förslaget. Samtliga övriga tyckas böjda för att dela den uppfattning, som såväl utskottet som Kungl. Maj:t kommit till, nämligen att en beskattning av utgifter för nöjen är synnerligen lämplig att tagas i anspråk för tillgodoseende av det allmännas behov av ökade inkomster.

Från en del håll har det emellertid sagts, att tanken på en stats-skatt är något oriktigt. Herr Källman och med honom herr Hallén framhöll, att det är något absurt att tänka sig, att man skall fördela inkomsterna från nöjesskatten på den stora allmänheten. Ty lika litet som städerna eller de skoglösa kommunerna göra anspråk på andel i skogsaccisen, lika litet böra sådana kommuners innebyggare, som enligt nu föreliggande förslag icke få andel i nöjesskatten, göra anspråk på att få del av inkomsterna från densamma. Jag tror icke, att dessa exempel äro fullt riktiga. Jag tror icke, att skogen som åstadkommit den skatt, som utgöres av skogsaccisen, invandrat från städer eller skoglösa kommuner till de skogrika kommunerna. Däremot tror jag det är ostridigt, att en avsevärd del av nöjestillställningars intäkter kommer från kommuner, liggande vid industricentra och kommunikationscentra, men vilka kommuners invånare själva icke genom det föreliggande förslaget skulle få någon del av inkomsten från nöjesskatten. Exempelen äro sålunda icke jämförbara.

Jag anser, att för uppnåendet av vad utskottet här har uttalat sig för, nämligen ett lättande av de ekonomiskt hårt betungade kommunernas bördor, bör man slå in på principen statsskatt. Och för att nu komma ett stycke på den vägen för realiserandet av detta önskemål genom att under det närmast kommande året skaffa sig någon erfarenhet om skattesummornas storlek och sättet för skattens indrivande för att sedan komma till principen statsskatt är det som jag för min del trots mina betänkligheter mot det föreliggande förslaget och trots den reservation, som jag fogat till utlåtandet, dock går med på det provisorium, som jag vill, att detta skall vara.

Herr vice talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag, under dessa av mig preciserade förutsättningar.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag hade icke tänkt uppträda i denna debatt, men då jag åhört densamma, måste jag för min del begära ett par minuters uppmärksamhet för att något beröra en synpunkt, som har förts fram från deras sida, som icke kunnat vara med om denna skatt.

Det är särskilt den anmärkningen, som har riktats mot detta förslag, att det icke kommer att medföra en utjämning av de kommunala skattebördorna. Ja, det är ju så, att det icke i stort sett kan medföra någon utjämning av de kommunala skattebördorna. Det har icke heller, så vitt jag kan finna, från deras sida, som yrkat bifall till förslaget uttalats, att en skatt av denna natur skulle åstadkomma någon verklig utjämning. Om det är en kommun, där skatten är t. ex. 20 kronor per bevilningskrona, och en annan kommun inom samma landstingsområde, där skatten är 5 kronor per bevilningskrona, och detta landstingsområde har en nöjesskatt att tillgå, då skulle det bli en utjämning enligt vad man söker göra gällande från deras sida, som vilja, att denna skatt skall gå till landstingen och därmed komma landsbygden till godo. Ja, hur tänker man sig den utjämning, som då skulle åstadkommas?

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

Är det meningen, att fördela de influtna skattemedlen lika mellan kommunerna inom landstingsområdet, då blir det en utjämning, som visserligen skulle verka, att den kommun, där skatten är 20 kronor per bevillningskrona, kanske skulle få en skatt lika med 19 kronor 50 öre per bevillningskrona, men den kommun, där skatten är 5 kronor per bevillningskrona, skulle också få en minskad skatt, lika med 4 kronor 50 öre per bevillningskrona. Det bleve en utjämning, som skulle medföra, att skattbördorna komme att vila jämförelsevis lika tungt på de olika kommunerna som förut.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på detta därför, att man från vissa håll sökt göra gällande, att om detta blir en landstingsskatt, så blir det en betydande utjämning. Det blir icke så.

Nu vill jag i övrigt säga det, att min bestämda uppfattning är, att skall man över huvud taget tillämpa denna form av beskattning, så tror jag, att vi få börja på det sättet, som denna proposition anvisat och som: utskottet tillstyrkt. Vi få söka experimentera oss fram. Genom att lägga skatten på det sätt, som här är föreslaget, nämligen såsom en kommunal skatt och göra denna fakultativ, så att de kommunala myndigheterna få anpassa skatten efter förhållandena, skola vi kunna vinna erfarenhet om, huruvida denna skatt framdeles bör bli statsskatt. Ty det vill jag säga, att om vi skola tillämpa skatten såsom statsskatt, så torde det bli svårt att kunna finna en lämplig form därför, såvida vi icke förut ha skaffat oss en erfarenhet på detta område. Denna erfarenhet kunna vi enligt min mening vinna genom att tillämpa denna form för beskattning.

Jag vill återgå till frågan om vilka som här skola få nytta av denna skatt. Ja, det är uppenbart, att det blir de kommuner, inom vilka nöjestillställningar förekomma av den art, som här äro avsedda att beskattas. Men jag vill också tillägga, att det vanligen förhåller sig så, att inom sådana kommuner med större och mera sammanträngd befolkning de sociala missförhållandena framträda mera än i andra mindre och glest befolkade kommuner ute på landsbygden. Då man här har pekat på de större och medelstora städerna, vilka företrädesvis skulle få nytta av denna skatt, så har jag den bestämda uppfattningen, att om man i dessa större och medelstora städer skall kunna på ett bättre sätt tillgodose de sociala kraven, så få vi se till, att dessa städer på något sätt kunna skaffa pengar för sådana ändamål. Jag tror för min del, att det här föreslagna sättet är ett av dem, som kunna användas i det syftet.

Man har också anmärkt — jag nödgas beröra även den sidan av saken — att icke endast medlemmarna i den kommun, som får nytta av skatten, skulle bidraga till densamma, utan att även andra, intilliggande kommuners medlemmar skulle få lämna bidrag till denna skatt. Ja, mina herrar, jag undrar om detta icke är ett argument, som man icke får tillmäta så stor betydelse. Jag tror, att vi kunna komma överens om att i de allra flesta fall saken ligger så, att det blir den kommuns medlemmar, inom vars område beskattningen sker, som få betala denna skatt. I vissa gränsfall kan det

ju bli så, att även andra kommuners medlemmar i någon mån kunna bidra till denna nöjesskatt, därför att de besöka nöjestillställningar utom sin kommun, men jag tror icke, att detta kan ske annat än i en mycket ringa omfattning, som på denna fråga icke bör få ha någon som helst avgörande betydelse.

Ja, herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre, utan vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det företrädesvis ur den synpunkten, att de kommuner, som skulle få nytta av denna skatt, behöva ökade inkomster för att kunna på ett bättre sätt än hittills varit möjligt tillgodose de sociala kraven.

Herr Olofsson: Ja, mina herrar, jag brukar icke länge taga kammarens tid i anspråk och jag skall icke göra det nu heller, så att jag tror icke, att herrarna ha någon särskild anledning att brumma för min skull.

Några talare ha fört på tal en berömmelse för städerna, som icke ville göra anspråk på den s. k. skogsaccisen. Jag tycker, att den saken ligger så helt och hållet på sidan om vad vi nu avhandla här, att den frågan icke nu borde ha kommit upp. Vad avsåg egentligen skogsaccisen? Jo, den avsåg att hjälpa de fattiga kommuner, där bolagen hade farit fram och tagit stora värden ur kommunernas skogar, men lämnat fattigvård efter sig och betugnat kommunerna till den grad, att jag kan påvisa kommuner i min hemtrakt, som haft ända upp till 31 kronor per bevillningskrona i kommunalskatt. Kan man då undra på, om man går den vägen, att dessa kommuner genom skogsaccisen få en liten hjälp? Nej, den berömmelsen vill jag icke giva städerna, att de skulle sedan komma och säga, att även de borde få med av denna skogsaccis. Det var huvudsakligen om detta jag ville säga några ord gentemot dem, som finna det berömvärt av städerna att de icke göra anspråk på denna skogsaccis.

Sedan har det sagts här, att detta förslag skulle i viss mån innebära en utjämning av skatterna. Jag förstår rakt icke detta, utan jag tror, att skatterna bli mycket ojämna. En del kommuner, som äro hårt skattetyngda, som icke ha industri inom sig, och som icke ha några löntagare mer än prästen och skolläraren ha en kommunalskatt, som går upp till, för att nu taga till exempel min egen kommun, 17 kronor per bevillningskrona. I närheten ligger en kommun, där skatten icke är mer än 4 kr. 50 öre per bevillningskrona. Den kommunen har nämligen industri, som betalar det mesta av kommunalskatterna. Skall man då hjälpa en sådan kommun som den sistnämnda, som har biografer och alla möjliga nöjestillställningar, genom att lätta ytterligare på den kommunala skattebördan, medan en kommun sådan den jag tillhör, sannerligen icke får ett öre av denna nöjesskatt? Ojämnheterna bli således större, och kravet på statskassan att hjälpa de skattetyngda kommunerna kommer att framställas med större styrka än tillförne. Det är min bestämda uppfattning i denna fråga.

Här har av en del talare föreslagits att lägga skatten till

Ang.
föreskrift om
nöjesskatt.
(Forts.)

Ang.
förförordning om
nöjesskatt.
(Forts.)

landstingen. Då skall jag blott be att få peka på ett par landstingsområden, som jag känner till, nämligen mitt eget, Jämtlands läns, och det närmast intill liggande, Västernorrlands läns. Hur skulle saken ställa sig, om man skulle låta landstingen taga denna skatt? I Jämtlands län ha vi en enda stad och den har jämförelsevis litet industri. Västernorrland däremot har många städer inom sitt landstingsområde, en hel mängd sågverk och en massa industrisamhällen, där det anordnas allehanda nöjestillställningar. Där skulle alltså landstinget få en hel del av denna skatt, men inom vårt landsting skulle det bli högst obetydligt. Här skapar man också ojämnhet och orättvisa. Jag tror för min del, att om vi skola ha en skatt på detta område, så bör det vara en ren statsskatt, varom icke, så bort med hela skatten.

Jag ber alltså att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr vice talmannen propositioner på 1:o godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o godkännande av paragrafen i den avfattning, som under överläggningen påyrkats av herr Engberg, samt 3:o avslag å författningsförslaget i dess helhet; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr vice talmannen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill att kammaran godkänner 1 § i konstitutionsutskottets förevarande förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran avslagit nämnda författningsförslag.

Voteringen utvisade 105 ja mot 82 nej, vid vilken utgång kammaran således godkände paragrafen enligt utskottets förslag.

Återstoden av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställanden förklarades vara besvarade genom kammarans beslut i fråga om författningsförslaget.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 3,51 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 26 april, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna jämväl nu av herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt biskoparna i Härnösands och Luleå stift för vissa resekostnader;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne-
tursberäkning för docenter vid statsuniversiteten samt Stockholms och Göteborgs högskolor;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlö-
ning åt lärare vid folkskolor och vissa andra skolor under tjänstgöring
till rikets försvar m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tiller-
kännande åt pastorn vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö av ett andra
ålderstillägg;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utök-
ning av det till statens uppfostringsanstalt å Bona hörande jordområde
m. m.; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående med-
givande för hospitalsläkaren P. H. N. Sjöbring och hospitalssysslö-
mannen E. O. Högberg att komma i åtnjutande av de från och med år
1919 fastställda avlöningsförmåner för läkar- och kontorspersonalen
vid statens hospital och asyl;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 1, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig professur åt ob-
servatorn E. H. von Zeipel jämte en i ämnet väckt motion; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande bestämmelser om avsöndring från hemman av inägor.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

*Ang. ändring
i lagen
om allmän
pensions-
försäkring.*

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i lagen om allmän pensionsförsäkring begärdes ordet av motionären

Herr Sjölander, som yttrade: Herr vice talman! Den motivering, som utskottet bestått förevarande motion, är så sällsynt välvillig, att det slutresultat, vartill utskottet kommit, kanske är ägnat att väcka en smula förvåning. Att utskottet emellertid yrkat avslag på motionen i fråga, beror sålunda icke på bristande intresse, forståelse och sympati för motionen och för de däri framförda riktlinjerna, utan det beror därpå, att pensionsstyrelsen i det yttrande, som den avgivit angående motionen, förklarat, att de spörsmål, som äro i densamma berörda, redan upptagits till behandling, och att man därvid kommer att taga i beaktande även vad i motionen anförts.

Pensionsstyrelsen har emellertid anhållit att icke bli bunden av några särskilda riktlinjer, innan den inom styrelsen pågående utredningen hunnit avslutas, och utskottet har också velat tillmötesgå pensionsstyrelsens önskan i det avseendet. Dock kan jag icke underlåta att i detta sammanhang kraftigt understryka, vad utskottet yttrat, nämligen att pensionsstyrelsen måtte taga detta ärende under så skyndsam behandling som möjligt, då utskottet liksom motionärerna framhåller, att det är av största vikt, att denna sociala fråga så snart som möjligt får en tillfredsställande lösning. Det är ju allmänt känt, att vår nuvarande folkpensionering på långt när icke fyller sin uppgift. Starka klagomål ha höjts särskilt emot den höga pensionsåldern. En sänkning av denna är därför absolut nödvändig, såvida folkpensioneringen skall kunna omfattas med det varma intresse ute i bygderna som bör komma den till del.

Jag hoppas alltså, att pensionsstyrelsen även tar denna sak under överbäggande och föreslår en sänkning av pensionsåldern, och jag har då ingenting att invända mot utskottets hemställan i frågan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om förslag till ändrad lydelse av 3 § i lagen om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande av de i regeringsformen uppställda hinder mot kvinnors beklädande av statstjänst.

Ang. kvinnors
beklädande av
statstjänst.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 291, hade herr *Moberger* föreslagit,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av regeringsformen, att de hinder denna grundlag uppställde för kvinnor att bekläda statstjänster måtte undanröjas; samt

att därvid särskilt måtte iakttagas, att intet grundlagsenligt hinder längre måtte kvarstå för svensk kvinna, som bekände den rena evangeliska läran, att bekläda prästämbete inom svenska kyrkan eller teologisk lärarettjänst vid universiteten.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av regeringsformen, att de hinder, denna grundlag uppställde för kvinnor att bekläda statstjänster, måtte undanröjas.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Clason, von Geijer, von Mentzer, greve Alexander Hamilton, greve Henning Wachtmeister, Hulting, Kahlström* och *Forssell*, som inom utskottet yrkat avslag å förenämnda motion;

av herr *Räf*; samt

av herr *Olof Olsson* mot viss del av motiveringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Forssell*: Herr vice talman, mina herrar! Sedan den föreliggande frågans öde för denna riksdag redan blivit avgjort genom första kammarens beslut att godkänna herrar *Clasons* och *von Geijers* m. fl. reservation, till vilken jag inom utskottet anslutit mig, ber jag endast att under hänvisning till de skäl, som i denna reservation utvecklas, få yrka bifall till densamma.

Herr *Engberg*: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall också fatta mig kort. Det är riktigt, som föregående ärade talare har anmärkt, att genom första kammarens beslut i frågan denna nu är avgjord, men det är lika självfallet, att andra kammaren bör utan hänsyn till vad första kammaren har fattat för beslut i frågan vidhålla den ståndpunkt, som i detta avseende förefaller mig vara den enda möjliga för en kammare, som vill slå vakt om demokratiens principer.

Ang. kvinnors
beklädande av
statstjänst.
(Forts.)

Granskar man den reservation, till vilken den föregående ärade talaren anslutit sig, så skall man finna, att den genomandas av en uppfattning, som jag trott vid det här laget vara antikverad, särskilt sedan man givit kvinnan politisk rösträtt och ställt henne principiellt på samma linje som mannen — jag vill inskjuta, att saken ännu icke är fullständigt avgjord, men man kan väl praktiskt taget betrakta den som definitiv. Jag menar, att mot bakgrunden av detta är det en orimlighet att alltjämt vidmakthålla den tingens ordning, att kvinnan skall på grund av en bestämmelse i grundlagen vara avstängd från möjligheten att bekläda statsämbeten. Det är alldeles uppenbart, att den åskådning, varpå de ärade reservanterna stödja sig, är den gamla och förlegade åskådning, som mötte oss, när vi diskuterade kvinnans politiska rösträtt, nämligen att kvinnan kan tänka icke alls skulle vara vare sig kapabel eller på grund av sitt kön lämplig att inträda i samhällseliga funktioner på samma sätt som mannen. Den åskådningen har utvecklingen själv vederlagt. Den utveckling, vi ha bakom oss, hela den sociala och ekonomiska utveckling, som har ägt rum under det gångna årtiondet, har åstadkommit, vare sig man vill erkänna det eller icke, en kvinnans emancipation inom samhällslivet på sådant sätt, att det numera är meningslöst att avstänga henne från tillträde till statsämbeten. För konstitutionsutskottets majoritet har det stått klart, att det vore en meningslöshet, om vi skulle fortsätta på den vägen att, allt efter som det finnes nödvändigt att öppna nya områden för kvinnan, vidtaga en ändring av grundlagen. Då är det klokare och förnuftigare att med ens ställa sig på den ståndpunkten, att man gör mannen och kvinnan principiellt likaberättigade, men att det i de särskilda fallen genom speciallagstiftning får avgöras, vad som kan anses lämpligt. Genom den förklaring, som i första kammaren avgavs av justitieministern, torde det också ha framgått med all önskvärd tydlighet, att regeringen redan har sin uppmärksamhet fästad på dessa förhållanden och är redo att framlägga den speciallagstiftning, som kan tarvas.

Jag vill, herr vice talman, med dessa få ord be att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Moberger: Herr vice talman, mina herrar! Anledningen till att jag framlagt denna motion är, att riksdagen förra hösten fattade beslut om en vittgående författningsrevision, som kommer att jämställa kvinnan med mannen i fråga om politiska rättigheter. Vi vänta ju dessutom snart nog, som jag framhållit i motionen, ett lagförslag, som kommer att inom äktenskapet fullt likställa kvinnan med mannen. Det återstår egentligen bara ett område för att genomföra den jämlikhet mellan man och kvinna, som vårt nutida rättsmedvetande kräver i det moderna samhället, nämligen att giva henne samma rättigheter som mannen i fråga om beklädande av statens ämbeten i de fall, där hon förvärvat samma formella kompetens och för övrigt besitter samma reella kompetens som mannen. Att kvinnan själv dragit den slutsatsen av den för-

fattningsreform, som genomfördes i höstas, kan man förstå därav, att i december förra året Fredrika Bremer-förbundet och Akademiskt bildade kvinnors förening ingingo till Kungl. Maj:t med en petition, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga ett lagförslag just i den riktning, i vilken jag motionerat.

*Ang. kvinnors
beklädande av
stats tjänst.*

(Forts.)

Av det anförande, som herr Forssell här hållit, kan jag livligt förstå, att han saknar all entusiasm för den position, som reservanterna intagit i utskottet. Han har tydligen på känn att ställningen är fullständigt omöjlig i en tid som denna, och att det endast är en mycket kort tidsfrist det är fråga om, innan gärdet är fullständigt upprivet, och det behövs bara, att den dödsdömda förstakammarmajoriteten stiger ned i sin grav, för att det regeringsförslag, som av justitieministern i dagens debatt utlovats, skall ha all utsikt att gå igenom i riksdagen.

Det är ett yttrande i reservationen, som jag icke kan förbigå utan att fästa mig något vid, nämligen då reservanterna säga, att en sådan utsträckning, av kvinnans rätt till ämbeten, som utskottet förordat, »icke är till gagn för stat eller samhälle». När jag läste detta yttrande, kom jag att tänka på vad som står på sid. 9 i utskottets betänkande, att Kungl. Maj:t 1863 avtog riksdagens hemställan, att kvinnor skulle få tillträde till telegrafverkets tjänst, med den motiveringen, att anställning i telegrafverkets tjänst av kvinnor icke vore lämplig eller »med telegrafverkets sanna fördel överensstämmande». Ja, åt den motiveringen kan man nu draga på munnen, och jag förmodar, att det icke skall dröja så värst många år, förrän ett mera upplyst släkte drar på munnen åt detta utskottsreservanternas uttalande, att det icke skulle vara till gagn för stat eller samhälle, att kvinnan använde sin kraft i samhällets tjänst.

Beträffande min motion har ju utskottet fullständigt tillstyrkt densamma vad dess förra del beträffar. Den senare delen, som rör speciellt kvinnans tillträde till prästämbeten, har utskottet ansett sig icke behöva upptaga i sitt yrkande, därför att den egentligen inneslutes i första delen av min hemställan, som utskottet godtagit. Då jag för min del kan ansluta mig till utskottets uppfattning i detta avseende, och då för övrigt utskottet i sin motivering ställer sig på samma principiella ståndpunkt som jag, att ingen anledning finnes att i grundlagen uppställa hinder för kvinnans tillträde till prästämbeten, har jag, herr vice talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmanen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå i enlighet med den vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets

utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion; samt

memorial,

nr 23, med uppgift å vilande förslag till ändringar i grundlagarna; och

nr 24, med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 66 och 68 i lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omreglering av folkskolinspektionsområdena samt löne- och pensionsreglering m. m. för folkskolinspektörer jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till täckande av brist i serafimerlasarettets räkenskaper för år 1918;

bankoutskottets

utlåtande, nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrat förfaringssätt beträffande emottagande och utbetalande av medel, som genom befälets försorg för manskap vid armén eller marinen insättas i postsparbanken; och

memorial, nr 41, angående gratifikation åt föreståndaren för riksdagens tryckeriexpedition J. P. Velanders;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till förordning om ändrad lydelse av §§ 10 och 12 i lasarettstadgan den 18 oktober 1901, dels ock till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i sjukstugestadgan den 18 oktober 1901; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa bestämmelser i legostadgan;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ödebygdsvägar; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 35 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i

anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett reformerat stavningsätt.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Månsson</i>	i Erlandsro	under	5 dagar	fr. o. m.	den 28 april,	
»	<i>Kjellberg</i>		»			den 30 april,	
»	<i>Persson</i>	i Björsholm	»	10 dagar	fr. o. m.	den 30 april,	
»	<i>Gustafsson</i>	i Örebro	»	2	»	»	29 »
»	<i>Pehrsson</i>	i Bramstorp	»	5	»	»	28 »
»	<i>Johansson</i>	i Hässlås	»	14	»	»	28 » och
»	<i>Svensson</i>	i Eggelstad	»	10	»	»	29 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7,33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.